

MINISTERIO
DE POLÍTICA TERRITORIAL
Y MEMORIA DEMOCRÁTICA

LURRALDEA ETA MEMORIA

LURRALDEA ETA MEMORIA

MINISTERIO
DE POLÍTICA TERRITORIAL
Y MEMORIA DEMOCRÁTICA

Argitaratzailea:

© Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko Ministerioa

1. zk. 2025eko abendua

Argitalpen Kontseilua: Lehendakaritza: Berta Pérez Hernández (Idazkariordea).

Lehendakariordea: María González Fernández (Idazkaritza Tekniko Nagusia).

Batzordekideak: Roberto Manuel García Guillén (Ministroaren Kabineteko zuzendaria), Sonia Rodrigo Ibáñez (Lurralde Politikako Estatu Idazkariaren Kabineteko zuzendaria), Alfonso Berlanga Reyes (Memoria Demokratikoko Estatu Idazkariaren Kabineteko zuzendaria), Alba Velázquez Poza (Idazkariordetzako Kabinete Teknikoko burua), Inmaculada Algarra Solís (Lurralde Koordinaziorako Idazkaritza Nagusiko Kabineteko Teknikoko zuzendaria), Jazael Ascanio Santana (Ministroaren Kabinetearen komunikazio-zuzendaria), Álvaro Martín Hernández (Ministroaren Kabinetea), Ricardo Valentín Pérez González (Ministroaren Kabinetea), Cira Morote Medina (Ministroaren Kabinetea), Luis Alejandro Beltri Baudet (Ministroaren Kabinetea),
Idazkaria: Mª Belén España Martí (Baliabide, Argitalpen eta Dokumentazio zuzendariordea)

Argazkiak eta ilustrazioak:

Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko Ministerioaren Artxiboa

MIC Argitaletxearen Artxiboa

EFE Agentzia

Estudio Perplejo

Juan Baraja

Cipriano Pastrana

Euskal Herriko Unibertsitatea (EHU)

Azaleko argazkia: Sergio Garcia eta Lola Moral

Argitalpen-produkzioa: MIC Argitaletxea

NIPO: 127-25-045-8

% 100 paper ekologikoan inprimatua.

Debekatuta dago argitalpen hau osorik edo zati batean erreproduzitzea argitaratzailearen berriazko baimenik gabe.

MEMORIAREN ETA LURRALDEAREN SUSTRAI KOMUNA: KOHESIOA, JUSTIZIA ETA DUINTASUNA

rakurle maiteok:

Argitalpen berri baten sorrera zorioneko eta ilusiozko gertaera bat da. Are gehiago, garai hauetan, non presak, larrialdiak eta erabiltzeko eta botatzeko albisteak analisira eta hausnarketara zokoratu direla baitirudi.

Horregatik, atsegin handia da Lurraldea eta Memoria aldizkari hau zuei eskaintzea eta ongi etoria ematea. Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko Ministerioan garatzen dugun jardura erakutsiko du, modu erakargarrian, baina egiazko informazioak eta herritarrentzako zerbitzuak eskatzen duen pausagunearekin.

Aurrera doan, berreraikitzen duen, hitz egiten duen eta gogoratzen duen herrialde baten isla beltza jarriko dugu zuriaren gainean. Gure ustez, lurralde-politikak eta memoria demokratikoak sustrai komun bat dute: biek kohesioa, justizia eta duintasuna bilatzen dituzte. Eta biak egunez egun eraikitzen dira, pausoz pauso, gure herri eta hirietan.

Legegintzaldiko bi urte hauetan, gure Ministerioaren ahalegin nabarmenetako bat hondamendi naturalen ondorioak jasan zituzten komunitate eta udalerriei laguntzea izan da. La Palmako sumendiaz eta Danari buruz ari naiz. Haren ondorio latzek bihotza uzkuratzen digute oraindik.

**«Akordioaren aldekoak
gara, batzen gaituena
bilatzearen aldekoak»**

Bi kasuetan, gure ahalegina izan da laguntzak eta neurriak kaltetuengana iristea. Pertsonak lehenetsi ditugu uneoro. Erne eta tinko egon gara eta hala izaten jarraituko du. Berreraikitzea bidezkoa, iraunkorra eta gizatiarra izatea, batez ere, gizatiarra. Ezin dugu imajinatu nolakoa den maite dituzun pertsonak galtzea edo

zure oroitzapenak eta eraiki duzun guztia erauztea. Horregatik, biktimak guztiekin dugun konpromisoa hautsezina da.

Ministerio honek irmotasunez eta uste osoz lantzen duen beste zeregin bat lurralde-kohesiorako ekintzak aplikatzea eta gure autonomien estatua indartzea da.

Akordioaren aldekoak gara, batzen gaituena bilatzearen aldekoak, herri egiten gaituena bilatzearen aldekoak. Urte hauetan, nabarmen murriztu dugu autonomia-erkidegoekiko auzia, transferentzia asko

egin ditugu eta presidenteen konferentzia gehiago deitu ditugu, aurreko beste edozein etapatan baino.

Izan ere, esertzeko prest gaude beti, herrikideei eragiten dieten arazoei irtenbideak bilatzeko. Ez gaituzte erakundeen arteko desadostasunean eta desleialtasunean ikusiko, administrazioen arteko elkarlanaren eta lankidetzaren bidean aurkituko gaituzte, uste baitugu autonomia gehiago ez dela Estatu gutxiago, kontrakoa baizik: bide egokia da jendeari zerbitzurik onenak eskaintzeko.

«Askatasuna ahula da zaintzen eta babesten ez bada»

Nekaezin landu dugun beste alderdi bat inoren kargura ez dauden adingabe atzeritarren egoerari bidezko eta egiturazko konponbidea ematea da, Atzeritarren Legearen 35. artikulua aldatuta (Atzeritarrek Espainian dituzten eskubide eta askatasunei eta haien gizarteratzeari buruzko Lege Organikoa). Neurri hori berria da, Kongresuan onartu zen, eta mugako lurraldeen hainbat hamarkadako eskaerei amaiera ematen die, haur eta nerabe horiei nazioarteko zuzenbidearekin bat datorren erantzun humanitarioa emateko erantzukizuna partekatzeko.

Gobernu honek une oro jarraitu duen iparrorratza haurren eskubideen defentsa da. Helburua da neska-mutil horiek beren bidea jarraitu ahal izatea ozeanoan dena arriskatzea eragin zien helburua lortzeko: beren bizitza eta berena hobetzeko beharrezko bitartekoak lortzea.

Eta zer esan Memoria Demokratikoaren arloaz, batez ere urte honetan, «50 urte Libre» ospatzen dugunean, 2025etik

aurrera luzatuko diren ekitaldien egitarau zabalarekin.

Arucasko alkate izan nintzen garaian ahanzturaren putzuak ireki eta biktimei justizia egiteko finantziak bilatu genuenetik, orain arte Memoria Demokratikoaren ministro izateko ohorea dudanean, berretsi besterik ez dut egin egia, justizia, erreparazioa eta berriro ez gertatzeko bermea ohoratzeko betebeharrak ukaezina daukagula.

Etaparen honetako sari handienetako bat izan da erailak izan ziren eta gorpuak lurpetik atera eta identifikatu ahal izan ditugun pertsonen ondorengoei deitu ahal izatea. Telefonoaren beste aldean eta, batzuetan, alde honetan, ezinezkoa da ez hunkitzea inoiz ireki behar ez zen zauri bat ixten lagundu dugulako sententzia izateagatik.

«Orrialde hauek jendearen bizitza hobetzeko dugun konpromisoaren lekuko izan daitezela»

Badakigu, horrela aztertuta dagoelako, gorpuak hobietatik ateratzen hasi ginenean 20.000 gorpu inguru zeudela aurkitzeko moduan. Dagoeneko 9.000 inguru dira berreskuratuak, ia % 50.

Aitona baten, aita baten, osaba baten gorpuzkiak dituen kutxa txiki bat maitasunez eta fintasunez besarkatzen ikustea, urteak eta urteak bila ibili ondoren, ezabatu ezin den irudi bat da, hobi, areka edo putzu batean gorputz bakar bat ere geratu arte jarraitzea bultzatzen gaituena.

Memoria Demokratikoaren Legeak agintzen digu, eta duintasun-ekintza bat da.

Bide-orri honetan, halaber, gure muge barruan eta kanpoan dauden espazioen garrantzia aldarrikatu nahi dugu, imaginario kolektiboan Gerraren eta diktadurak ekarri zuen errepresioaren sinbolo baitira, askotan iluna.

Hortik datoz Memoria Lekuen adierazpenak. Gure helburua da gazteek jakitea zer gertatu zen, artifiziorik gabe, proselitismoa gabe. Jakin dezala gure horietan hautestontzietan hautatutako erregimenaren alde egin zuten milaka pertsona hil, espetxeratu edo torturatu zituztela.

Askatasuna ahula delako zaintzen eta babesten ez bada.

Eta Memoria Leku horiek aintzatestea garrantzitsua bada, haien etsipena ere garrantzitsua da, lehen Erorien Harana zen Cuelgamuros Haranarekin gertatzen den bezala; erregimen totalitario baten krudelotasuna erakusten digun megalomano nekropoli hori, hainbat eta hainbat biktimari bizia lapurtu ez ezik, heriotza ere lapurtu ziena.

Horregatik, Gobernu honek nazioarteko idea-lehiaketa bat deitu du, eta dagoeneko irabazlea dugu, enklabe hau interpretazio-zentro bihurtzeko, ziurtasun eta gertakarietan oinarritutako museo-planteamenduarekin, historiaren ukatzaileentzat oso deserosoak izan arren.

Eskuartearen duzun aldizkari honetan, irakurle maitea, modu gardenean dago jasota lan hau guztia. Bere orrialdeak jendearen bizitza hobetzeko eta ahanztura baztertzeko dugun konpromisoaren lekuko izatea nahi dugu. Etorkizuna eraikitzeko modurik onena da.

Ongi etorri

Lurraldea eta Memoria.

5

AGUR INSTITUZIONALAK

Memoriaren eta lurraldearen sustrai komuna: kohesioa, justizia eta duintasuna	5
Elkarriketarako eta balio demokratikoetarako ministerioa	9

10

LURRALDEA BERRERAIKITZEA ETA BABESTEA

Palma uharteari emandako laguntzen balantzea	10
Gobernuaren erantzuna Danari	14
InfoDANA Berreskuratzea bisorea	17
DANAREN biktimei omenaldia	18
Elkarriketa eta akordioa autonomia-erkidegoekin, ministerioaren lehentasunak	20
Administrazioa zugandik gertu	22

24

GIZARTE POLITIKAK ETA MIGRAZIO-KUDEAKETA

Aldaketa historikoa haur migratzaileak babesteko	24
---	----

28

MEMORIA DEMOKRATIKOA ETA EXILIOAK

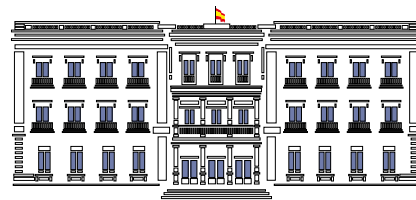
Hiru urte Memoria Demokratikoaren Legetik	28
Cuelgamuros Haranari esanahi berria emates	32
Memoria Demokratikoaren Legeak 9.000 pertsonaren gorpuzkiak berreskuratu ditu eta 1.614 biktimea-aitorpen adierazpen entregatu ditu	34
Azañari omenaldia Montauban	38
Sachsenhausen eta Mauthausen: XX. mendeko memoria ulertzeko funtsezko bi gune	40
Argentinara eta Txilera bidaia erbesteratuen ondorengoei naziotasuna aitortzea bultzatzeko	42
«Espainia Libre. 50 urte» ordezkaritza. Gure demokraziar i buruzko elkarriketa	44
Demokrazia da zure boterea	48
Ruta al exilio	50
Memoria lekuak: Espainiako oroitzapen demokratikoaren mapa	52

56

ORGANOAK, HIZKUNTZAK ETA ERAKUNDE ARTEKO LANKIDETZA

CICAPE: funtsezko jarduerak eta aurrerapenak lurralde-koordinazioan	56
Hizkuntza Ofizialen Kontseilua	58
XXX. AERTE Jardunaldiak	60

ELKARRIZKETARAKO ETA BALIO DEMOKRATIKOETARAKO MINISTERIOA

Lurralde Politika eta Memoria Demokratikoaren Ministerioak gure bizikidetzarako funtsezko bi elementu biltzen ditu: lurralde-kohesioa eta memoria demokratikoa. Ministerio-sailak berregituratzen dituen azaroaren 20ko 829/2023 Errege Dekretuaren bidez sortu zen, eta Estatuaren, autonomia-erkidegoen eta toki-erakundearen arteko harremanak antolatzeko erantzukizuna hartzen du bere gain, baita gizarte aske eta plurala lortzeko bidea eman diguten balioak babestu eta zabaltzekoa ere.

Eginkizun hori betetzeko, Ángel Víctor Torres ministroak saileko arlo bakoitzean espezializatutako talde bat du: Lurralde Politikako Estatu Idazkaritza, Arcadi España buru duela; Memoria Demokratikoko Estatu Idazkaritza, Fernando Martínezek gidatuta; eta Ministerioko Idazkariordetza, Berta Pérezek koordinatuta.

Lurralde Politikarako Estatu Idazkaritzak autonomia-erkidegoekiko eta toki-erakundeekiko lankidetzak zaintzen du, bai eta Estatuaren lurralde-antolaketa eskumenak ere, Gobernuaren ordezkari izan eta ordezkariordetzen funtzionamendua ere bermatuz. Eginkizun horiek betetzeko, Lurralde Koordinaziorako Idazkaritza

Nagusia du, eta haren mende hiru zuzendaritza-organismo daude: Autonomia eta Toki Lankidetzarako Zuzendaritza Nagusia, Autonomia eta Toki Araubide Juridikoaren Zuzendaritza Nagusia eta Lurraldean Estatu Administrazio Orokorreko Zuzendaritza Nagusia.

Memoria Demokratikoaren Estatu Idazkaritzaren ardura da memoria demokratikoaren kontserbazioaren, defentsaren, sustapenaren eta zabalkundearen arloko Jaureritzaren politika proposatzea eta betearaztea, egia, justiziaren, errepazioaren eta ez erreplikatzeko bermearen printzipioei jarraiki, bai eta aplikatzekoa den araudia garatzea ere. Horretarako, Biktimei Laguntzeko Zuzendaritza Nagusia eta Memoria Demokratikoa Sustatzeko Zuzendaritza Nagusia ere baditu.

Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko Idazkariordetzak zerbitzu komunak bultzatu eta koordinatzen ditu (giza baliabideak, kudeaketa ekonomikoa, barne-araubidea, informazioaren teknologia...), eta, Idazkaritza Nagusi Teknikoaren bitartez, laguntza tekniko, juridiko eta administratiboa ematen die Ministerioko goi-kargudunei eta zuzendaritza-organismoek, ekimen bakoitzak emaitza zehatzak izan ditzan.

Gainera, gerora gertatutako hainbat jazoeren ondorioz, Ministroaren zuzeneko mende, proiektu bereziak zuzentzen dira, herritarrekin dugun konpromisoa islatzen duten ordezkari berezien bitartez: La Palma uhartea berreraikitzeko ordezkari berezia, sumendi-erupzioek eragindako kalteak konpontzeko eta La Palma uhartea berreraikitzeko jarduketak koordinatu eta bultzatzeaz arduratzen dena; DANak udalerrir ezberdinetan eragindako kalteak berreraikitzeko eta konpontzeko ordezkari berezia, 2024ko urriaren 28tik azaroaren 4ra bitartean, Estatu Administrazio Orokorra hartutako neurrien betearazpena bultzatu, koordinatu eta jarraitzeaz arduratzen dena; eta, azkenik, Espainia Librearen 50 urteak ospatzeko Estatu Administrazio Orokorren jarduerak bultzatu eta koordinatzeaz arduratzen dena, demokraziara trantsizio-prozesuaren 50 urteak ospatzeko.

Funtzio, zeregin eta helburu horiek lortzeko, ia 7.000 profesional ari dira lanean, egunero, herrialdeko txoko guztietatik, sail honetako politika publikoak herritarrentzat errealitate ukigarri bihurtzeko.

PALMA UHARTEARI EMANDAKO LAGUNTZEN BALANTZEA

2021eko irailean Cumbre Vieja sumendiaren erupzioa mugarri izan zen La Palmako historia hurbilean. Harrezkero, Espainiako Gobernuak aparteko koordinazio-sistema bat antolatu du, eragindako herritarren beharrekin guztiz lerrokatua dagoen berreraikuntza eraginkorra eta solidarioa bermatzeko.

2021eko irailaren 19an, 15:12an, Lurra Cabeza de Vacan ireki zen eta laurogeita bost egunez iraun zuen erupzioa hasi zen. Garai horretan, sumendiak 159 milioi metro kubiko laba bota zituen gutxi gorabehera, eta 1.219 hektarea baino gehiagoko azalera estali zuen, La Palmako herritarrentzat balio handia zuten etxebizitzak, errepideak, laboreak eta natur guneak suntsituz. Kalteek ia 3.000 eraikinetan izan zuten eragina, eta 74 kilometro errepide inguru lurperatu zituzten,

uhartearentzat eta herrialde osoarentzat aurrekaririk gabeko larrialdi egoera osatuz.

Hondamendiaren tamaina dela eta, Espainiako Gobernuak berehala aktibatu zituen babes zibileko mekanismoak, eta uhartea larriki kaltetutako eremu izendatu zuen 2021eko irailaren 28ko Ministroen Kontseiluan. Une horretatik aurrera, koordinazio-egitura berria hedatu zen, irismenaren aldetik, eta estatuko, autonomia-erkidegoko, uharteetako eta udalerrietako

1.237,5
milioi
€

mobilizatu ditu Espainiako Gobernuak La Palma berreskuratzeko eta berreraikitze, familientzako zuzeneko laguntzak, etxebizitza, azpiegitura eta enplegu inbertsioak eta lehen sektoreari laguntzak barne

administrazioak integratu ziren, eragindako herritarren premiazko beharrei erantzuteko eta berreraikuntza sendo eta iraunkorra planifikatzeko.

Helburu horrekin, La Palma Berreraikitze Batzorde Misto eratu zen, gaur egun Ángel Víctor Torres ministroa buru duena. Organo horrek Espainiako Gobernu eta Kanarietako Gobernu ordezkariek biltzen ditu, eta jardura publikoen koherentzia eta eskura dauden baliabideen mobilizazio eraginkorra ziurtatzen ditu, gobernantza partekatua eta administrazioen arteko elkarrikerak arina indartuz.

Egitura horren barruan sortu zen La Palma Berreraikitze Ordezkaritza Berezia, Estatuko Administrazio Orokorraren jarduerak bultzatu, jarraitu eta koordinatzeko funtsezko pieza operatibo gisa sortua. Bere lana neurri estrategikoen plangintzatik abian dauden proiektuen jarraipen teknikora doa, ekimen bakoitzak erupzioak eragindako kalteei erantzungo diela eta uhartea osorik berreskuratzen lagunduko duela bermatuz. Ordezkaritza Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko Ministerioari atxikita dago, eta berreraikuntzari lotutako ekintza politiko eta administratiboa zentralizatzeaz eta antolatzeaz arduratzen da.

- Larrialdia hasi zenetik, Espainiako Gobernuak 1.237,5 milioi euro mobilizatu ditu orain arte, premiazko beharrei erantzuteko eta La Palmako berreraikuntza ekonomiko eta sozialari ekiteko. Laguntza horiek uhartean mobilizatutako baliabide publiko guztien ia % 72 dira, La Palma Berreraikitze Ordezkaritzaren eta Estatuko Kontu-hartzailetza Nagusiaren datuen arabera. Baliabide horiek, besteak beste, honako hauetara bideratu dira:
- Etxebizitza eta gizarte-arreta, higiezin erosteko, alokairurako laguntzak eta kaltetutako familientzako zuzeneko prestazioak barne.
- Azpiegitura publikoak, errepideetan, sare hidraulikoetan eta funtsezko ekipamenduetan esku-hartzeak eginez.
- Produkzio-sarea berreskuratzea, batez ere lehen sektorea eta saltoki txikiak.
- Lan-arloko eta enpresa-laguntzako neurriak, hala nola ABEEE espezifikoak, hobariak eta lehentasuneko finantzaketa.
- Lurraldearen babesa eta labak kaltetutako eremuak egonkortzeko eta leheneratzeko ingurumen-jarduketak.

Sumendiak

159
milioi

1m3
inguru laba
bota zituen

Inbertsio horiei esker, erantzun publiko iraunkorra eta eraginkorra eman ahal izan da, berreraikitzearen fase ezberdinetara egokituta.

Aurrekontu-kudeaketari dagokionez, honako hauek nabarmentzen dira:

- 478,5 milioi euro, Ogasun Ministerioak bultzatutako zuzeneko laguntzetan eta zerga-neurrietan.
- 240,7 milioi euro enpresentzako laguntzetan eta Aseguruen Kontentsazio Partzuergoaren kontentsazioetan.
- 135 milioi euro La Palmako enplegu-plan espezifikotarako.
- 108,9 milioi euro, Trantsizio Ekologikorako eta Erronka Demografikorako Ministerioarenak.
- 56,2 milioi euro, Garraio eta Mugikortasun Jasangariaren Ministerioarenak, azpiegituretarako.
- 53,7 milioi euro, Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko Ministerioarenak, udal-azpiegituretarako.
- 58,1 milioi euro, Barne Ministerioarenak.
- 33,5 milioi euro, Nekazaritza, Arrantza eta Elikadura Ministerioarenak.

ERREGE LEGE DEKRETU BIDEZ 2025EAN ONARTUTAKO NEURRI BERRIAK

Azaroaren 25eko 13/2025 Errege Lege Dekretuaren bidez (La Palma uhartearen susperraldi ekonomiko eta sozialerako premiazko neurri osagarriak hartzen dituen sumendi-erupzioek eragindako kalteen ondoren, eta duela gutxi Diputatuen Kongresuan baliozkotu dena), neurri berriak sartu dira:

- Kanarietako Gobernuari baimena ematea 100 milioi euroko superabita erabiltzeko, batez ere nekazaritza-finketan izandako errenta-galerak eta kalteak konpentsatzeko, bai eta isurketa bolkanikoen desjabetutako edo eragindako lurretan eraikitako azpiegituren ondoriozko kalte-ordainak emateko ere.
- PFEZan % 60ko kenkaria La Palmako biztanleentzat 2025eko ekitaldian; horri esker, 111 milioi euro uharteko familia-ekonomietan geratuko dira, karga fiskala arintzeko eta jarduera ekonomikoa sustatzeko.
- Trantsizio Ekologikorako eta Erronka Demografikorako Ministerioaren funtsekin finantzatutako azpiegiturak

gauzatzeko epeak luzatzea, lurraldearen benetako beharretara egokitzuz.

- El Paso, Los Llanos de Aridane eta Tazacorte udalerrietan hipoteka-bermearekin eta bermerik gabe maileguak eta kredituak zor dituzten nekazarien printzipala eta interesak ordaintzeko luzamendua.

Neurri horiek dagoeneko hedatuta dagoen finantza-ahaleginaren osagarri dira, eta uharteak bere jarduera soziala eta ekonomikoa erabat berreskuratzeko duen gaitasuna indartzen dute.

%60ko
kenkaria PFEZan La Palmako
biztanleentzat 2025eko ekitaldian

Ministerioak uhartearen aurrerapen ekonomiko eta sozialen etengabeko jarraipena egin du. Erupzioa gertatu eta lau urtera, adierazleek erakusten dute uharteko BPG % 5 inguru hazi dela, langabezia-tasaren % 12ko minimo historikoa, Gizarte Segurantzako afiliazio-errekorra eta enpresa-sarearen hazkundea. Datu horiek agerian uzten dute publikoaren laguntzari esker lortu den joera positiboa. Euskarri hori hedatzen jarraituko da uhartea berreskuratzeko oinarriak jartzeko.

DANA Bisorearen aurkezpena, Ángel Víctor Torres, Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko ministroa; Diana Morant, Zientzia, Berrikuntza eta Unibertsitateetako ministroa, eta Pilar Bernabé, Gobernuaren ordezkaria Valentziako Erkidegoan.

GOBERNUAREN ERANTZUNA DANARI

2024ko urrian jasandako DANak erantzun instituzional masiboa eragin zuten: Gobernuak 16.600 milioi euro mobilizatu zituen kalteei aurre egiteko, hondamendiaren garrantzia zehazten duen zenbatekoa da hori.

2024ko urriaren 28tik azaroaren 4ra bitartean hainbat udalerrri astindu zituen DANA Espainian bizi izandako hondamendi handienetako bat izan zen, eta irismen handiko giza, ekonomia- eta gizarte-ondorioak izan zituen. Haren ondorioei aurre egiteko, Gobernuak erantzuteko, berreraikitze eta berrabiarazteko plan integral bat garatu zuen, aurrekaririk gabeko baliabide mobilizazioarekin batera.

Guztira, 16.600 milioi euro aktibatu ziren. Zifra horrek kalteen garrantzia eta berreraikuntza sendoa egiteko borondatea islatzen ditu. 2025eko abenduaren 9rako, 8.905.913.834 euro

ordainduta zeuden jada, eragindako lurraldeko familia, enpresa, toki-erakunde, nekazaritza-ustiategi eta funtsezko sektoreentzako laguntza, kalte-ordain eta dirulaguntzetan.

Estatuaren erantzunak hainbat eremu hartu ditu:

- Laguntza pertsonalak eta materialak, Barne Ministerioak kudeatuak, 249,8 milioi euro, etxebizitzetan, tresnetan eta larrialdietarako udal-gastuetarako.
- Autonomo eta enpresentzako zuzeneko laguntza ekonomikoa,

342 milioi, horietatik 80 milioi inguru autonomoentzat eta 262 milioi enpresentzat.

- Udal-azpiegiturak berreraikitzea, Estatuak erabat finantzatuta, guztira 1.745,31 milioi euro ordainduta.
- Aseguruen Konpentsazio Partzuergoaren kalte-ordainak; 4.025 milioi eurora iritsi ziren 2025eko abenduaren 1ean, eta eskaeren % 98,3 baino gehiago ebatzi ziren.
- Nekazaritza-laguntzak: 75,17 milioi euro konpentsazio zuzenetarako eta nekazaritza-azpiegiturretan

inbertsio handiak egiteko: 76 milioi baino gehiago ureztatzaile-komunitateetarako, 66 milioi landa-bideetarako eta 32,8 milioi lurzatiak konpontzeko.

- 500 milioi funtsezko zerbitzuak berrezartzeko laguntzetan, hala nola hornidura, saneamendua eta arazketa.
- Gizarte-prestazioak indartzea, bizitzeko gutxieneko diru-sarreraren eta haurrentzako laguntza-osagarriaren igoerak barne.
- Autonomoentzako aparteko jarduera etea, dagoeneko 5.000 profesional baino gehiago hartu dituena.

Neurri horiek berehalako laguntza eta egitura berreskuratzeko, ekonomia suspertzeko eta ekoizpen- eta gizarte-sarea berreraikitze ekintzak uztartzen dituzte. Aurrerapenak esanguratsuak badira ere, hondamendiaren dimentsioak agerian uzten du prozesua nahitaez luzea izango dela.

LPMDM-REN EKARPENA: TMD/101/2025 AGINDUA, URTARRILAREN 31KOA

Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko Ministerioak funtsezko zeregina bete zuen berreraikuntza-estrategian, urtarrilaren 31ko TMD/101/2025 Agindua onartuz, udalei eta probintzia-diputazioei zuzeneko dirulaguntzak emateko, udal-titulartasuneko eta probintzia-titulartasuneko bide-sareko azpiegiturak, ekipamenduak edo instalazioak eta zerbitzuak konpontzeko, leheneratzeko edo berreraikitze obrak finantzatzeko, 2024ko urriaren 28tik azaroaren 4ra bitartean goi-geruzetako depresio isolatuak (DANA) eragindako

500
milioi €

oinarrizko zerbitzuak
konpondu eta berrezartzeko,
hala nola hornidura,
saneamendua eta arazketa

Gobernuko presidentearen bilera kaltetutako goi-karguekin eta alkateekin. Irudian Sedaví, Ribarroja, Utiel, Sot de Chera, Torrent eta Godelletako alkateak ageri dira.

kalteei dagokienez, azaroaren 5eko 6/2024 Errege Lege Dekretuaren 5. artikulua babesean, zeina udal- eta probintzia-azpiegiturako kalteak konpontzeko sortu baitzen. Aginduak Estatuaren laguntza-eredu berritzaile bat sartu zuen, bi elementu nagusirekin nabarmentzen dena:

- Konponketa- eta berreraikitzeko-obraen kostuaren % 100 finantzatzea.
- Udalei eta aldundiei funtsak osorik aurreratzea, diruzaintza-arazoak saihesteko eta berehalako jarduerak ahalbidetzeko.
- Transferitutako zenbatekoa, guztira, 1.745 milioi eurokoa da, instalazioetan kalte zuzenak jasan

zituzen toki-erakundeentzat soilik, funtsezkoak baitira herritarrei zerbitzuak emateko.

Finantza-laguntzaz gain, Gobernuak Tragsa Taldea gaitu zuen berreraikuntzan laguntzeko, udal guztiei taldearen larrialdi-lanetarako gaitasun tekniko eta operatiboa eskainiz. Tresna publiko hori funtsezkoa izan da aparteko lan-kargari aurre egiteko eta premiazko obrak arintzeko.

Aldi berean, hiru esparru-akordio lizitatu dira, tamaina handiko kontratu bat barne, 1.945 milioi eurokoa, azpiegiturak (zubiak, errepideak, landa-bideak, ur-sareak eta nekazaritza- eta landa-ekipamenduak) berreskuratzea errazteko. Jarduketa

horiei esker, zereginak has daitezke prozedura burokratikoiei edo tokiko finantzaketarik ezari lotutako ohiko atzerapenik gabe.

Hala, urtarrilaren 31ko TMD/101/2025 Aginduak, baliabideak emateaz gain, betearazteko mekanismo arin eta eraginkorra ere ematen du, ezinbestekoa baita toki-erakundeek beren eskumenak erabili ahal izan ditzaten eta ahalik eta lasterren normaltasuna berreskuratu ahal izan dezaten.

Gainera, egiten ari den berreraikuntzak ekarri dituen erronka berriei jabetuta, 12/2025 Errege Lege Dekretua onartu da, urriaren 28koa, Goi-Geruzetako Depresio Isolatuak (DANA) hainbat udalerritan 2024ko urriaren 28tik azaroaren 4ra bitartean eragindako kalteen aurrean berehalako erantzuna emateko, berreraikitze eta berrabiarazteko planaren esparruan berraktibatze, indartzeko eta prebenitzeko premiazko neurriak hartzen dituen. Errege lege-dekretu horrek transferitutako funtsekin udal-ordezkariek erreklamaturako premiei erantzutea ahalbidetzen du, bai eta lurraldea uholde-arriskura egokitze lursailak erostea eta udal-azpiegiturak hobetzea ere, klima-aldaketa-erakunde erresilienteagoak izan daitezken.

DANAK ERAGINDAKO KALTEAK KONPONTZEKO ETA BERRERAIKITZEKO ORDEZKARITZA BEREZIA

Pertsonengan zentratua dagoen erantzun integrala eta koordinatua bermatzeko, Gobernuak ordezkari berezia sortu zuen DANAK hainbat udalerritan 2024ko urriaren 28tik azaroaren 4ra bitartean eragindako kalteak berreraikitze eta konpontzeko. Organo hori hondamendiaren giza ondorioei, ondorio materialei eta gizarte-ondorioei erantzuteko ezarri zen, tamaina horretako tragedia batek eskatzen duen lurraldeen arteko elkartasunaren printzipioaren arabera.

Eginkizun hauek ditu, besteak beste:

- Estatuko Administrazio Orokorrak onartutako neurrien betearazpena bultzatzea.
- Aldian-aldean, laguntzen aplikazioa, aurrerakinak eta berreraikitze obrak gainbegiratzeko eta ebaluatzea.
- Ezusteko beharren aurrean egokitzapenak edo ekimen berriak proposatzea.

- Ministerioen, Gobernuaren ordezkari, autonomia-erkidegoen, udalen eta erakunde publikoen jardura koordinatzea.
- Informazioa biltzea, bilerak deitzea eta Gobernuari aurrerapenei eta lehentasunei buruzko txostenak aurkeztea.

Ordezkaritzak, Zulima Pérez i Seguík zuzenduta, gizartearen, hiriaren eta gizakien berreraikuntza azpimarratu du, eta nabarmendu du azpiegiturak konpontzea ez dela nahikoa: errehabilitazioak prebentzioa, arriskua arintzea, biktimei laguntzea eta eragindako pertsonen arreta osoa ematea eskatzen du. Biktimen elkarrekin egin zuen hain zuzen lehenengo bilera, hondamendiaren giza dimentsioan oinarritutako ikuspegia islatuz.

Organo horrek egunero lan egiten du ordutegirik gabe, laguntza behar dutenentzat prest mantenduz eta lurralde guztiak laguntzarik gabe gera ez daitezken bermatuz. Hori han egoteak aukera ematen du bidezko berreraikuntza koordinatua eta jasangarria sustatzeko, berehalako larrialdia gainditzeko eta etorkizun seguruagoa antolatzeke gai izango dena.

Gobernuko presidentearen bilera ministroekin, Espainiako Gobernuko goi-kargudunekin eta DANAK eragindako udalerrietako alkateekin.

INFODANA RECUPERACIÓN, DANA ONDOREN BERRERAIKUNTZAREN XEHETASUNARI JARRAITZEA AHALBIDETZEN DUEN BISOREA

Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko Ministerioak, Ordezkaritza Bereziarekin eta Tragsarekin lankidetzan, InfoDANA Recuperación web-bisore interaktiboa garatu du. Web-bisore horri esker, herritarrek zehatz eta garden kontsultatu ahal izango dute eragindako udalerri bakoitzaren berreraikuntzaren aurrerapena.

Bisoreak, gaur egun, ordaindutako laguntzei, gauzatzen ari diren proiektuei eta Estatuaren zuzeneko jarduketei buruzko datu geolokalizatuak jasotzen

ditu. Diseinu intuitiboak hurrengo hau ahalbidetzen du:

- Jarduerak udalerriaren, arloaren edo inbertsio-motaren arabera kontsultatzea.
- Lurraldearen irudi konparatuak ikustea DANA aurretik eta ondoren.
- Berreskuratze-prozesuko argazkiak, bideoak eta ikus-entzunezko materiala ikustea.

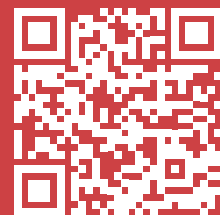
- Obren aurrerapena eta baliabideen lurralde-banaketa ezagutzea.

Tresnak udalaz gaindiko jarduketei buruzko informazioa ere jasotzen du, hala nola esku-hartzeak Albufera parke naturalean, aldiriko lineetako lanak edo konponketak AP-7an.

InfoDANA eguneratzen jarraituko da obrek aurrera egin ahala, lurraldearen eraldaketa kronologikoki bistaratzea ahalbidetuko duena eta funts publikoen kudeaketaren gardentasuna indartuko duena.

**SARTU BISOREAN
HEMEN:**

DANAREN BIKTIMEI OMENALDIA

Valentziako Erkidegoa, Gaztela-Mantxa eta Andaluzia 2024ko urrian suntsitutako DANaren biktimen omenaldia egin da Valentzian hilabete honetan. Zeremonia Príncipe Felipe Zientzia Museoan egin zen, 800 lagun inguru bildu zituen, eta Espainiako Errege-erreginak izan ziren haren buru. Ekitaldian izan ziren, halaber, gobernuko presidentea, gobernuko kideak, erakundeetako goi-agintariak, autonomia-erkidegoetako presidentek, eragindako udalerrietako alkateak eta, batez ere, hildakoen senideak, horiek izan baitziren benetako protagonistak.

Omenaldia 2025eko urriaren 29an egin zen, muturreko gertakari meteorologikoaren lehen urteurrenean. Gertaera horrek 238 hildako utzi zituen – 230 Valentziako probintzian, zazpi Gaztela-Mantxan eta bat Malagan –, Espainiako historia hurbilean DANA bati lotutako tragedia handiena.

Ekitaldia 18:00etan hasi zen, Ereserki Nazionalaren interpretazioarekin, eta, ondoren, zeremoniaren une handienetako bat izan zen: hildakoen 237

izenak irakurtzea. Lara Siscar kazetariak gidatu zuen omenaldia. Bertan, familien hiru ordezkariak – Andrea Ferrari Canut, Naiara Chuliá Beitia eta Virginia Ortiz Enriqueme – entzuleak unkitu zituzten lekukotzak egin zituzten, non mina, memoria eta egiaren eskakizuna nahasten ziren.

Esku-hartze horien ondoren, errege-erreginek lore-eskaintza bat egin zuten, *El Cant dels Ocells* piezarekin batera, minutu bateko isilune kolektibo bati bide

EFE Agentziak lagatako argazkiak

Ekitaldia Príncipe Felipe Zientzia Museoan egin zen, eta

EFE Agentziak lagatako argazkiak. DANaren biktimei omenaldia lehenengo urteurrena dela eta.

Valentziako omenaldia protokolo-ekitaldia baino askoz gehiago da. Gertatutakoa ez ahazteko konpromiso kolektiboa da

EFE Agentziak lagatako argazkiak

800 bat lagun bildu zituen.

emateko. Omenaldia amaitzeko, Felipe VI erregeak diskurtso bat eman zuen eta RTVEko Orkestraren seikoteak Aranjuezeko Kontzertuko Adagioa interpretatu zuen.

Ekitaldi instituzionaletik harago, jardunaldia dozenaka udalerritan egindako oroitzapen-adierazpenek markatu zuten. Besteak beste, Paiporta, Catarroja, Sedaví, Algemesí eta Chiva herriek minutu bateko isuluneak deitu zituzten, beren banderak haga erdian egon ziren, lore-eskaintzak antolatu zituzten eta dolu ofiziala agindu zuten. Kasu askotan, bizilagunek berek bultzatu zituzten esna-aldiak eta kontzentrazioak beren senide, lagun eta hildako ezagunen oroimenez.

Herritarren hainbat elkartek ekitaldi paraleloak egin zituzten omenaldiaren aurreko egunetan, sentimendu partekatu baten presentzia areagotuz: egia, justizia eta erreparazioa. Oroitzapena ez zen soilik instituzionala izan, baizik eta guztiz soziala.

2024ko urriaren 29ko DANA muturreko fenomeno meteorologikoa izan zen. Valentziako probintziako puntu batzuetan 700 mm euri baino gehiago erregistratu ziren ordu gutxitan, hainbat hamarkadetan ikusi ez den maila, atalase historikoak guztiz gaindituz. Adituen arabera, gertakari hori Mediterraneo itsasoaren beroketak elikatzen duen klima-ezegonkortasun gero eta handiagoko patroik batean kokatzen da, euri-jasa fenomenoak areagotzen dituen.

Inpaktua ez zen gizatiarra soilik izan: aurretiazko txostenek ondare historikoaren eta natura-inguruneen gaineko kalteak ere identifikatu dituzte, eta hondatutako udalerrien nortasun-sarea osatzen zuten arkitektura-, erlijio- eta kultura-elementuei eragin diete.

Valentziako omenaldia protokolo-ekitaldia baino askoz gehiago da. Ez ahazteko konpromiso kolektiboa da. Aurten, berreraikuntzak nabarmen egin du aurrera: azpiegitura-obra, etxebizitzak eta ekipamendu publikoak martxan edo amaituta daude, eta jarraipen gardena egin da InfoDANA Recuperación bisoreari esker. Hala ere, familiak eta udalak bat datoz esatean berreraikuntza ez dela alderdi materialera mugatu behar: benetako prebentzioa, babes zibilaren indartzea, alerta-sistemen hobekuntzak eta erronka klimatikoari aurre egiteko politikak ere jaso behar ditu.

Ekitaldiak Espainiatik kanpo ere izan du oihartzuna. Europako Parlamentuak saio bat egin zuen biktimak gogoratzeko, eta eurodiputatu batzuek giza tragedia azpimarratu zuten eta klima-aldaketara egokitzeko politikak indartzeko beharraz ohartarazi zuten. Europako zenbait erakundek dolu-mezuak bidali zituzten, hondamendiaren larritasuna eta administrazioen eta herritarren erantzun solidarioa azpimarratuz.

Presidenten Konferentzia

AUTONOMIA ERKIDEGOEKIN ELKARRIZKETA ETA AKORDIOA, MINISTERIOAREN LEHENTASUNAK

Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko Ministerioak, azken urteotan, eskumen-gatazkak murriztera bideratutako estrategia bat finkatu du, elkarrizketa eta lankidetza instituzionala areagotuz. Ikuspegi hori Konstituzio Auzitegiaren Lege Organikoaren (KALO) 33.2 artikuluan aurreikusitako prozeduraren bidez egituratzen da. Prozedura horrek aukera ematen du Estatuko Administrazio Orokorraren eta autonomia-erkidegoen arteko negoziazio-prozesuak irekitzeko, interpretazio-desadostasunak edo eskumen-irismenekoak hautematen direnean. Hura lehentasunez erabiltzeak, administrazioen arteko lankidetza indartu du, konfrontazioa akordio teknikoarekin ordezkatu du, eta lurraldean eragina duten arauen interpretazio partekatua ahalbidetu du.

XV. legegintzaldia hasi zenetik eta 2025eko azaroaren erdialdera arte, ministerioak 66 azken akordio lortu ditu autonomia-erkidegoekin, konstituzio-kontrakotasuneko beste hainbeste errekurtsu jartzea saihestu dutenak. Azkena, 2025eko urrikoa, Extremadurarekin formalizatu zen, Tributuen arloko presako neurri fiskalei buruzko urtarilaren 23ko 1/2025 Lege Dekretuari dagokionez; autonomia-erkidegoak onartu zuen, eta eskumen-desadostasunak zeuden haren gainean.

Akordio horiek guztiak Konstituzio Auzitegiaren Lege Organikoaren 33.2 artikuluan babesean aldebiko lankidetzabatzordeetan bultzatutako negoziazio-prozesuen emaitza dira. Espedienteek askotariko gaiak hartzen dituzte: aurrekontu-legeak, ingurumen- eta lurralde-araudia, etxebizitza-politikak, energia, funtzio publikoa, hondamendi naturalen ondoriozko premiazko neurriak – hala nola La Palmako bolkanak edo DANA gertakariak eragindakoak –, bai eta administrazioa sinplifikatzeko eta modernizatzeko tresnak ere. Adostutako irtenbideek barne hartzen dituzte baterako interpretazioak, erregelamendu-garapenak, lege-aldaketak edo doikuntza teknikoak, eskumen-oreka berrezartzea ahalbidetzen dutenak, Konstituzio Auzitegira jo beharrik gabe.

Akordioen lurralde-banaketak autonomia-erkidego gehienek parte-hartze aktiboa adierazten du, eta Balear Uharteak, Aragoi, Valentziako Erkidegoa eta Euskal Autonomia Erkidegoa nabarmentzen dira ebatzitako espediente kopuruagatik. Funtzionamendu horrek erakusten duen ereduak, negoziazioa da gatazkak konpontzeko lehen bidea, denborak, kostuak eta erakundeen tentsio-mailak murriztuz.

Legegintzaldi honetan, Estatuak 16 lege autonomiko baino ez ditu aurkaratu, gehienak sentsibiltate politiko handiko eztabaidei lotuak, hala nola memoria demokratikoa edo LGTBI pertsonen eskubideak, akordiorako tarte txikia zegoen eremu horietan. Bestalde, autonomia-erkidegoek Estatuak 4 lege errekurritu dituzte, horien artean amnistia-legea.

Konstituzio-kontrakotasun- errekurtsuak saihestu dituzten akordio 2028 formalizatu dira

Analisia hurrengo zazpi urteetara zabaltzen bada, emaitzek erakusten dute gatazkak murrizteko joera argia dagoela. Ángel Víctor Torres ministroak 2025eko azaroaren 17an egindako «España 360» topaketan aurkeztutako datuen arabera:

- 298 akordio formalizatu dira, konstituzio-kontrakotasuneko errekurtsuak saihesteko.
 - » Horietatik 286 Estatuak hasiera batean zalantzan jarritako lege autonomikoei dagozkie.
 - » 12 autonomia-erkidegoek planteatutako estatu-legeei buruzkoak dira.
- Akordioen kopurua % 66 igo da aurreko gobernu-aldiarekin alderatuta.
- Benetako gatazka % 57 murriztu da.

Aurreko urteekiko alderaketa bereziki adierazgarria da:

2011 eta 2018 artean, konstituzio-kontrakotasuneko 238 errekurtsu jarri ziren; 2018tik aurrera, berriz, kopurua 102ra jaitsi da.

Beharakadak zuzeneko errekurtsuoei zein akordiorik lortu ez zuten negoziazioen ondoren aurkeztutakoei eragiten die:

- Zuzeneko errekurtsuak (negoiaziorik gabe):
 - » Eguneko Gobernuarekin: 54
 - » Aurreko zazpi urteetan: 124

» % 56ko murrizketa.

- Huts egindako negoziazioaren ondorengo errekurtsuak:

» Oraingo gobernuarekin: 48
 » Aurreko aldian: 114
 » % 58ko murrizketa.

Emaitza horrek agerian uzten du sendotu egin dela elkarrizketa lehenesten duen ereduak, lurralde-funtzionamenduaren printzipio gidari gisa. Ángel Víctor Torres ministroak publikoki adierazi duen bezala, helburua da «elkarrizketaren eta adostasunaren bideari etengabe irekita eustea, ahal den guztietan konstituzio-kontrakotasuneko errekurtsuak saihesteko».

Ministerioak garatutako politikak premisa argi bat du abiapuntu: lankidetzabide posible guztiak agortu direnean soilik jo behar da Konstituzio Auzitegira. Aldebiko negoziatioari esker, irizpide teknikoetan oinarrituta eta emaitzetara bideratuta, eskumen-desadostasun gehienak ebatzi ahal izan dira, auzibidera jo beharrik gabe.

Eredu horrek, lankidetzan eta ordenamenduaren interpretazio partekatuan oinarrituta dagoenak, administrazioen arteko konfiantza indartu du, gatazkak murriztu ditu eta Estatu autonomikoaren funtzionamendu egonkorragoa eta eraginkorragoa finkatu du.

ADMINISTRAZIOA ZUGANDIK GERTU. ESTATUKO ADMINISTRAZIORA IRISTEKO LURRALDE-BERDINTASUNA BERMATZEN DUEN ZERBITZU PUBLIKOA

Administrazioa zugandik gertu zerbitzua funtsezko tresna bihurtu da Estatuko Administrazio Orokorra herrialdeko bazter guztietara hurbiltzeko. 2022an abian jarri zenetik, ekimen honek erakutsi du hurbiltasun administratiboa ezinbesteko baldintza dela eskubide- eta aukera-berdintasuna bermatzeko, bizilekua edozein dela ere.

Zerbitzu publikoen digitalizazioak eta lurralde-sakabanaketak landa-udalerriei eta gutxien konektatutako eremu bereziki eragiten dieten erronkak planteatzen dituzte. Errealitate horren jakitun, Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko Ministerioak *Administrazioa zugandik gertu* zerbitzua bultzatu zuen 2022an. Ekimen hori edozein pertsonak Estatuko Administrazio Orokorren (EAO) izapideak egin ahal izateko sortu zen, bere udalerritik kanpo joan beharrik izan gabe. Zerbitzuak administrazio proaktiboaren ikuspegiari erantzuten dio, herritarren eguneroko bizitza erraztera eta lurralde-kohesioa indartzera bideratua.

Lehen hilabeteetan, 8.000 biztanle baino gutxiagoko udalerrietan jarri zuen arreta zerbitzuak, baina esperientziak erakutsi du komeni dela udalerri handiagoetara zabaltzea, bulegoetatik urrun egoteagatik edo komunikazio-zailtasunengatik hala komeni denean. Gaur egun, *Administrazioa zugandik gertu* Estatuko Administrazio Orokorren administrazio-zerbitzurik ez duen edozein udalerritan heda daiteke, bai eta premia espezifikoak dituzten kolektiboak biltzen dituzten udalaz kanpoko egoitzetan ere, hala nola hezkuntza-zentroetan, adinekoen egoitzetan, migratzaileen elkarreetan, nekazaritza-kooperatibetan, espetxeetan edo base militarretan.

Zerbitzuaren lurralde-kapilaritatea udalen, aldundien eta kabildeen lankidetzari esker lor daiteke, hauek espazioak eta laguntza logistikoa ematen baitituzte. Konpromiso hori Ministerioaren eta Espainiako Udalerrien eta Probintzien Federazioaren (FEMP) artean sinatutako hitzarmenaren bidez egituratzen da. Hitzarmen hori –2025eko azaroaren 11n – 1987 udalerri atxiki zaizkio, aurreko hilean baino 59 gehiago.

Udalaren inplikazioak aukera ematen du saio bakoitza lurraldeko errealitatera egokitzeko, eta Estatuko Administrazioaren presentzia bulego iraunkorrik ez dagoen tokira iristea bermatzen du. Hedatu zenetik, Administrazioa zugandik gertu 7.144

saio egin ditu Espainia osoan, eta 90 270 pertsona baino gehiagok parte hartu dute. Hazkunde hori zerbitzu eta erakunde berriak gehitzeari esker lortu da: Gobernuaren ordezkari berezko izapideez gain, Estatuko Enplegu Zerbitzu Publikoaren (SEPE), Gizarte Segurantzaren Institutu Nazionalaren (GSIN), Gizarte Segurantzaren Diruzaintza Orokorren (GSDN) eta Trafikoko Zuzendaritza Nagusiaren (DGT) zerbitzuak gehitu ziren. Horri esker, herritarrek aukera dute, beren udalerrian bertan, ziurtagiriak kudeatzeko, enplegu-gaiak ebazteko, prestazioak izapidetzeko, atzeritarrei buruzko dokumentazioa kontsultatzeko edo zenbait administrazio-prozedurari buruzko oinarriko orientazioa jasotzeko.

2025eko urrian, *Administrazioa zugandik gertu* 217 saio egin zituen 48 lurraldetan, eta 4285 pertsonari eman zien arreta. Hala, abian jarri zenetik, administrazio-hurbiltasuneko eredu bat finkatu zen, 7000 saio eta

90.000
erabiltzaile
baino gehiagorekin

2025eko urrian, Administrazioa zugandik gertu jarduera-maila bereziki nabarmena lortu zuen: 217 saio egin ziren, irailean baino 75 gehiago, Gobernuaren 48 ordezkaritza, azpiordezkaritza eta uharteetako zuzendaritzetan. Saio horietatik 140 8000 biztanle baino gutxiagoko udalerrietan egin ziren, 11 biztanle gehiagoko udalerrietan eta 66 kolektibo espezifikoetara zuzenduta, hala nola ikasleei, adinekoei, migratzaileen elkarteetara edo erakunde profesionalak. Errioxa izan zen saio kopuruaren buru: 32 emanaldi izan zituen hilabetearen zehar.

Zerbitzuaren dinamismoa artatutako pertsonen kopuruan ere islatzen da: 4285 erabiltzailek parte hartu zuten urriko jardunaldietan, hau da, 2500 pertsona gehiago aurreko hilabetearekin konparatuta. Bertaratuen artean, 35 urtetik beherakoak dira nagusi – % 49,24 –, eta, ondoren, 35-60 urte bitartekoak – % 28,1 – eta 60 urtetik gorakoak – % 22,66 –. Banaketa horrek berresten du zerbitzuak funtsezko zeregina duela alfabetatze digitalaren arloan eta gazteen orientazioan, Estatuko Administrazioarekiko lehen harremanetan.

Zerbitzuaren elementu garrantzitsuenetako bat identifikazio elektronikoa bultzatzea da, ezinbestekoa baita administrazio digitalera sartzeko. Urrian Diruaren eta Zerga-zigiluaren Fabrika Nazionalaren (FNMT) 2144 ziurtagiri elektronikoa eta 535 gako iraunkor

eman ziren, guztira 2679 kredentzial. Zifra horiek aurreko hilean erregistratutakoak baino bi aldiz handiagoak dira, eta agerian uzten dute zerbitzu hori oso garrantzitsua dela bitarteko digital gutxiago dituzten lurraldeetan. 2022 urtetik, zerbitzuak 46 372 FNMT ziurtagiri baino gehiago eta 23 172 Cl@ve kredentzial baino gehiago kudeatu ditu.

Zerbitzuaren eguneroko funtzionamendua urrian lekualdatutako 220 enplegatu publikoren baterako lanean oinarritzen da – irailean baino 67 gehiago –, eta horietatik gehienak Gobernuaren ordezkaritza eta ordezkariordetza langileak dira. Gainera, saioak egin zituzten lurraldeen % 69k Administrazioaren beste erakunde batzuen laguntza izan zuten, bereziki GSINrena eta GSDNrena (funtzionarioak 19 lurraldetan egon ziren zuzenean) eta SEPErena (horietako 7tan parte hartu

zuten). Ordezkaritzek adierazi dute administrazioen arteko lankidetzari hori funtsezkoa dela herritarrek enpleguaren, prestazioen edo kotizazioen arloan egiten dituzten eskaerak behar bezala erantzuteko.

Zerbitzuak arreta berezia eskaintzen die Administrazioarekin harremanetan jartzeko zailtasun handienak izan ditzaketen pertsonetara eta kolektiboetara. Helburu horrekin, lankidetzari-ildoak hasi dira Sekretariado Gitano Fundazioarekin, Espainiako Gurutze Gorriarekin eta Caritasekin, bai eta 16 eta 20 urte bitarteko ikasleekin egindako proiektu pilotuak ere, Espainiako Gazteriaren Kontseiluarekin eta Ikasleen Elkartearen Estatuko Konfederazioarekin (CANAE) lankidetzan, haien beharretara egokitu dagoen sarbide irisgarria eta ulergarria sustatzeko.

Azken batean, Administrazioa zugandik gertu Estatuaren zerbitzu-erakundearen sarbide eraginkorra bermatzera bideratutako politika publikoaren zutabe bihurtu da. Etengabe zabaltzeak, udalen konpromisoak eta erakundearen arteko koordinazioak funtsezko printzipio bat berresten dute: eskubide-berdintasunak lurralde osoan dauden eta herrialdearen aniztasunera egokitzeko gai diren erakundeak eskatzen ditu. Horrenbestez, Estatuko Administrazio Orokorra erakusten du hurbiltasuna ez dela estrategia bat soilik, herritarrekiko etengabeko konpromisoa baizik.

HAUR MIGRATZAILEAK BABESTEKO ALDAKETA HISTORIKOA

2/2025 ERREGE LEGE DEKRETUAREN GAKOAK,
MARTXOAREN 18KOA, EZOHICO MIGRAZIO-GERTAKARIEN
AURREAN HAURREN ETA NERABEEN INTERES GORENA
BERMATZEKO PREMIAZKO NEURRIAK ONARTZEN DITUENA.

Azken urteotan, Europar Batasunerako migrazio-fluxuak etengabe handitu dira, batez ere kontinente afrikarra Europako hegoaldeko mugarekin eta, bereziki, Espainiarekin lotzen duten ibilbideetan. Ezohiko fenomeno horrek kolektibo ahulenetako bati eragiten dio bereziki: inoren kargura ez dauden neska eta nerabe atzerritarrei. Haien babes integrala eta interes gorenaren bermea martxoaren 18ko 2/2025 Errege Lege Dekretuaren ardatza dira; errege lege-dekretu horrek ezohiko migrazio-kontingentziei aurre egiteko presako neurriak ezartzen ditu, eta mugako lurraldeen eskari historiko bati erantzuten dio.

Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko ministroak Ángel Víctor Torres, errege lege-dekretua onartzea «giza eskubideen defentsarako mugari» gisa kalifikatu du, eta honako hau azpimarratu du: «lehen aldiz, gobernu zentral batek erantzun bidezkoa eta orekatua ematen dio migrazio-fenomeno bati, zeinak, eskumen autonomikoa izan arren, Estatuaren ekintza solidarioa eta koordinatua eskatzen baitu». Era berean, ministroak nabarmendu du Estatuko Abokatutzak abala eman duela arauaren premiari buruz, eta negoziazio-lan handia egin duela araua Legebiltzarrean baliozkotzeko behar diren laguntzak bermatzeko.

Adin bereko adingabeak dira. Bereizten dituen gauza bakarra larruzalaren kolorea da

Araua inflexio-puntua da: Kongresuak apirilean baliozkotu zuen, bi urte baino gehiagoko negoziazioaren ondoren. Lehen aldiz, Espainiak egiturazko esparru homogeneo eta erabat operatibo bat du inoren kargura ez dauden adingabeen iritsiera desorekatuari erantzuteko. 2016 eta 2024 artean, kopuruak % 221,4 egin zuen gora, batez ere Kanarietan, Ceutan eta Melillan, non babes-sistemek hamar aldiz handitu zuten edukiera, eta 300 adingabe zeuden zentroetan, 20rako diseinutako espazioetan. Baldintza horietan, arreta egokia –eskolatzeari, osasun-zerbitzuak edo gizarte-prestazioak–bermatzea zaila bihurtzen zen.

Errege lege-dekretuak aldatu egiten du atzerritarrek Espainian dituzten eskubide eta askatasunei eta haien gizarteratzeari buruzko urtarilaren 11ko 4/2000 Lege Organikoaren 35. artikulua, eta lau apartatu (35 bis, ter, quater eta quinquies) eta bi xedapen gehigarri gehitzen ditu, funtsezko hiru zutabe ezartzen dituztenak:

1. APARTEKO MIGRAZIO-KONTINGENTZIAREN DEKLARAZIOA

Lurralde bat aparteko migrazio-kontingentzia egoeran dagoela esango da inoren kargura ez dauden adingabeen kopurua okupazioan haien gaitasun arrunta baino hiru aldiz handiagoa denean. Gobernuak birkokatze-mekanismoak aktibatu ahal izango ditu komunikazio hori jasotzen duenean. Konferentzia sektorialaren ahobatezko akordiorik ezean, gaitasuna errege-dekretu bidez zehazten da, biztanleria-irizpideak kontuan hartuta, abuztuaren 26ko 743/2025 Errege Dekretuak ezartzen duen bezala, zeinaren bidez autonomia-erkidegoetan eta hiri autonomoetan bakarrik dauden adingabe atzerritarren babes- eta tutoretza-sistemaren gaitasun arrunta onartzen den.

2. ERANTZUN SOLIDARIORAKO PLANA

Adingabeak autonomia-erkidegoen eta hiri autonomoen artean nola banatzen diren definitzen du, zer epetan eta zer prozeduraren arabera.

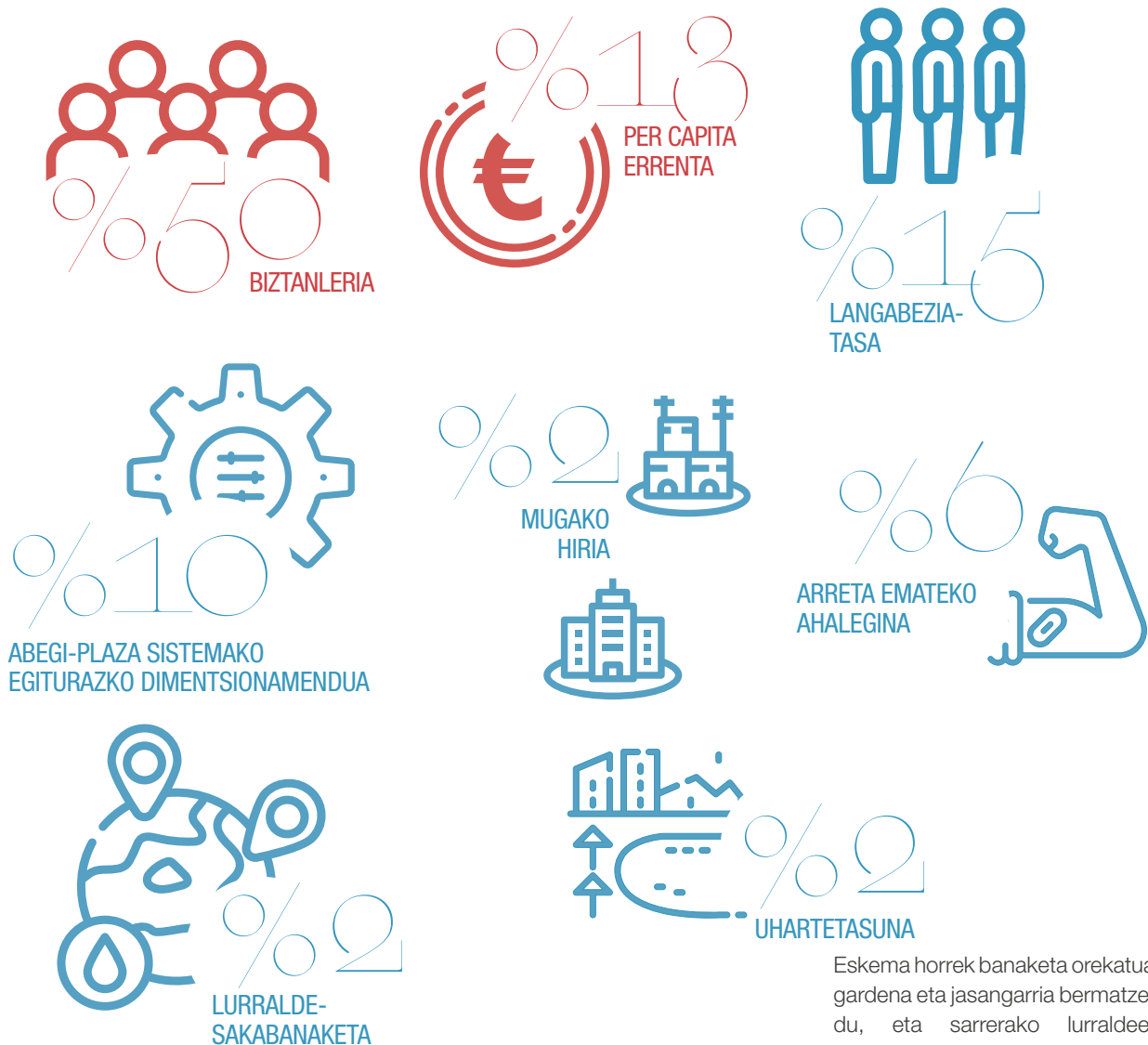
3. APARTEKO FUNTSA, GAZTERIA ETA HAURREN MINISTERIOARI ATXIKIA

100 milioi euroko zuzkidura du, eta lekualdatze-sistemaren nahikotasun ekonomikoa bermatzen du.

Ministroak azpimarratu duenez, erreformak bermatzen du autonomia-erkidego guztiek irizpide objektibo batean — biztanlerian — oinarritutako gaitasun arrunta dutela, eta horrek erabateko berdintasuna bermatzen du banaketan. 2025ean, lurraldeek martxoaren 31ra arte ziurtatu beharko dute zenbat adingabe artatzen dituzten; 2026tik aurrera, urtarrilaren 15era aurreratuko da data hori.

Era berean, Torresek gogorarazi du Espainia dozenaka mila adingabe hartzeko gai izan zela Ukrainaren inbasioaren ondoren. «Adin bereko adingabeak dira; larrazalaren kolorea da bereizten dituen gauza bakarra», adierazi zuen, eta Estatu-zentzua erreklamatu zuen errege lege-dekretua baliozkotzean, duintasunaren, berdintasunaren eta giza eskubideen defentsan.

35 ter artikulua banaketa-eredu bat finkatzen du, parametro egiaztagarri eta haztatueta oinarritua. Aho batez adostasunik lortu ezean, irizpide hauen arabera egingo da birkokapena:

Eskema horrek banaketa orekatua, gardena eta jasangarria bermatzen du, eta sarrerako lurraldeen saturazio luzea saihesten du.

PROZEDURAK, BERMEAK ETA EPEAK: 658/2025 ERREGE DEKRETUAREN ZEREGINA, UZTAILAREN 22KOA, INOREN KARGURA EZ DAUDEN HAUR ETA NERABE MIGRATZAILEEN INTERES GORENA BABESTEKO MIGRAZIO-KONTINGENTZIA BEREZETAN HARTU BEHARREKO NEURRIAK ARAUTZEN DITUENA.

Martxoaren 18ko 2/2025 Errege Lege Dekretuaren baliozkotzea Diputatuen Kongresuan. Argazkia: EFE.

658/2025 Errege Dekretuak, uztailaren 22koa, inoren kargura ez dauden haur eta nerabe migratzaileen interes gorena babesteko ezohiko migrazio-kontingentziako egoeretan hartu beharreko neurriak arautzen dituenak, jasotzen du Inoren Kargura ez dauden Adingabe Atzerritarren Erregistroan inskribatzeak 15 egun naturaleko gehieneko epea aktibatzen duela lekualdatze-proposamena egiteko. Arauak bereizi egiten ditu zalantzarik gabeko adina – arrazoizko zalantzarik ez dagoenean – eta zalantzazko adina, zeinak jarduketa gehigarriak eskatzen baititu behar bezala zehazteko. Prozedurak jatorrizko eta helmugako erkidegoen esku-hartze koordinatua eskatzen du, baita adingabearen laguntza profesionala, entzuna izateko eskubidea eta Ministerio Fiskalaren nahitaezko parte-hartzea. Tutoretza

destino-erkidegora pasatzen da behin betiko ebazpenaren ondoren.

Araudia erabat aktibo dago. Ezohiko migrazio-kontingentzia egoera deklaratu da Kanarietan, Ceutan eta Melillan, eta birkokatze-prozedurak gauzatzen hasi dira. Sistemak 2026ko martxora arte gutxienez 5000 adingaberi eragin diezaieke, baina ohiko ahalmenaren hirukoitza gainditzen duen edozein lurraldetan aktibatu ahal izango da.

Arauak adingabeen duintasuna eta etorkizuna jartzen ditu erdigunean, eta Espainiako nazioarteko eta konstituzioko konpromisoekin guztiz bat datorren eredia finkatzen du.

Martxoaren 18ko 2/2025 Errege Lege Dekretua eta haren erregelamendua

kudeaketa solidarioaren, jasangarriaren eta haur migratzaileen giza eskubideak errespetatzearen aldeko apustu irmoa dira. Arauak erdigunean jartzen ditu adingabeen duintasuna eta etorkizuna, egiturazko desberdintasunak zuzentzen ditu, Estatuari tresna eraginkorrak ematen dizkio, administrazioen arteko lankidetzaz indartzen du, Auzitegi Gorenak halakotzat jotako «pilaketa onartezineko» egoerak saihesten ditu eta Espainiako nazioarteko eta konstituzioko konpromisoekin guztiz bat datorren eredia finkatzen du.

Abian jarri izanak eraldatzen du Espainiak bakarrik dauden haur eta nerabe migratzaileak babesten dituen modua, eta ezinbesteko mekanismoa da haien ongizatea, bizi-aukerak eta haien eskubideak benetan betetzen direla bermatzeko.

MEMORIA DEMOKRATIKOAREN LEGEAREN HIRU URTE

Urriaren 19ko 20/2022 Legea, Memoria Demokratikoarena, bultzada erabakigarria izan da memoriaren politika publikoetan. Hiru urte hauetan, legea egituratzen duten giza eskubideen nazioarteko printzipio guzti-guztiak garatu egin dira: egia, justizia, erreparazioa eta memoria betebeharra, berriz ez gertatzeko berme gisa.

Aldi horretan, hala ere, autonomia-erkidego batzuek politika horietan atzerapenak eragin dituzten ekimenak egin dituzte, eta Espainiako Gobernuak horiei erantzun die, konstituzio-kontrakotasuneko errekurso egokiak jarrita. Testuinguru horretan, MDLa une honetan memoria demokratikoaren politikak lurralde osoan aplikatzeko berme gisa eratu da.

Legeak ekintza publikoaren erdigunean jarri ditu biktimak, eta, legea indarrean jarri zenean, salbuespen-auzitegi frankistak legez kanpokotzat jo ziren, arrazoi politiko edo ideologikoengatik emandako epaiak baliogabetu ziren, eta diktadura frankista ilegaltzat jo zen.

Biktimak aitortzeko, estatu-ekitaldiak egin dira urtero urriaren 31n, Kolpe Militarren, Gerraren eta Diktaduraren Biktimen Eguna, eta maiatzaren 8an, Erbesteratutako Biktimen Omenaldia direla-eta. Gainera, arreta berezia jarri da Espainiako emakumeek bizitza intelektualean eta politikoa eta balio demokratikoen eta oinarritzko eskubideen defentsan eta konkistan duten zeregin aktiboaren aitorpenean, bai eta emakumeek emakume izateagatik jasandako errepresio espezifikoan ere.

Biktimen eta, oro har, gizartearen egia jakiteko (eskubide horren barruan sartzen da, heriotza edo desagertzea gertatuz gero, biktimak izan zuen egoera ezagutzea) eta non dauden argitzeko

eskubidea betez, Lau Urteko Hobiak Irekitzeko I. Plana gauzatu da, eta 2025-2028 II. Plana egin eta abiarazi da. Plan horiekin, orain arte, 27 milioi euro baino gehiago mobilizatu dira, eta 8900 biktima inguru atera dira. Biktima horietatik 6000 baino gehiago Espainiako Gobernuak finantzatutako esku-hartzeetan izan dira. Beste administrazio batzuekiko lankidetzaren printzipioa aplikatuz, jarduketa horiek, funtsean, Estatuaren finantzaketarekin egiten dira, autonomia-erkidegoei transferentziak eginez, bai eta toki-erakundeei ere, FEMPi urtero dirulaguntzak emanez edo proiektu espezifikoak babestuz.

Horri guztiari Cuelgamuros Haraneko kriptetan egindako lanak gehitu behar zaizkio, maila goreneko talde zientifiko eta diziplina anitzeko batek eginak, biktimen 206 gorpuk lurpetik ateratzeko eta identifikatzeko. Milaka lurperatu zituzten han, senideen ezagutzarik eta baimenik gabe, eta haien familiek erreklamatu

dituzte. Horri esker, orain arte 21 biktima identifikatu ahal izan dituzte DNArekin.

Arlo horretan, nabarmentzekoa da Gerraren eta Diktaduraren Biktimen DNAREN Estatuko Bankuak baduela jada profilak integratzea ahalbidetzen duen kudeaketa-softwarea, eta datu-basera sarbidea izango duten laborategiak akreditatu direla. Presidentetza, Justizia eta Gorteekiko Harremanetarako Ministerioa haren antolaketa eta funtzionamendua arautzen duen errege-dekretua izapidetzen ari da. Era berean, hitzarmen bat sinatu da Santiago de Compostelako Unibertsitatearekin, Biktimen Estatuko Errolda egiteko, eta Dédalo instalatu da, hura kudeatzeko software libreko plataforma. Eta, bestetik, Ministro Kontseiluak, 2025eko uztailaren 22ko bileran, Informazio Sailkatuaren Legearen proiektua Gorteetara bidaltzea onartu zuen, parlamentuan izapidetzeko. Arau horrek Konstituzioaren aurreko

Gobernuko presidentek gerraren eta diktaduraren biktima guztiak oroitzeko eta omentzeko egunean omentutako pertsonak agurtzen.

Sekretu Ofizialen 1968ko Legea ordeztuko du.

Gerraren eta diktaduraren ondorioz gertatutako giza eskubideen urraketak ikertzeko eskubidea bermatzeari dagokionez, Giza Eskubideen eta Memoria Demokratikoaren arloko Salako Fiskalaren Bulegoa martxan dago dagoeneko, eta probintziako fiskal ordezkari ia guztiak izendatu dira.

Biktimei errekonozimendu eta erreparazio pertsonala emateko 1614 deklarazio eman dira. Adierazpen horiek funtsezko hiru elementu dituzte: «biktimatzat» hartzea, kondenatu zuen auzitegia legez kanpoko eta legez kontrako delak deklaratzeko, hala badagokio, eta ezarri zuten epaia erabat deuseza eta legez kanpoko izatea. Horietako asko omenaldi-ekitaldi publikoetan banatu dira.

Bestalde, Espainiako nazionalitatea aukeratzeko eskubidea eskatzeko prozesua garatzen ari da, MDLren zortzigarren xedapen gehigarrian ezarritakoa. Eskaera-epea beste urtebetez luzatu zen, 2025eko urriaren 21era arte, Ministro Kontseiluaren 2025eko uztailaren 9ko Erabakiaren bidez. Erabaki horri esker, 237.145 pertsona espainiar nazionalitatearekin inskribatuta daudela zenbatu dira 2025eko uztailaren 31n. Era berean, MDLren 33. artikulua arabera, Espainiako nazionalitatea eman zaie, herritar-agiriaren bidez, Nazioarteko Brigadak osatzen dituzten boluntarioen 171 ondorengoei.

MDLak aurreikusten dituen hiru batzorde teknikoak eratu dira: Espainiako Ijito Herriaren Oroimenari eta Berradiskidetzeari buruzko Lan Batzordea, Gerraren eta Diktaduraren biktimei zuzendutako erreparazio ekonomikoko neurrien azterketa egiteko Batzorde teknikoa, eta 1978 eta 1983 bitartean demokrazia sendotzeko borrokagatik pertsonen giza eskubideen balizko urraketak aztertzeko Batzorde teknikoa. Era berean, Gerran eta Diktaduran espoliatutako ondasunen auditoretza bat egiten jarraitu da,

konfiskatutako ondasun eta eskubideen inbentario bat barne hartzen duena; 1936-1939 aldiko erantzukizun politikoei buruzko araudia aplikatuz konfiskatutako ondasun eta eskubideak alderdi politikoei itzultzeari edo konpentsatzeari buruzko abenduaren 15eko 43/1998 Legea aldatu da, eta eskaerak izapidetzea Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko Ministerioari egokitu zaio. Halaber, Parisko Avenue Marceau kaleko 11. zenbakian dagoen higiezina Euzko Alderdi Jeltzaleari itzuli zitzaion, bai eta Noyon eta Companseko (Frantzia) higiezin birengatiko konpentsazio ekonomikoa ere.

Memoria Demokratikoaren Betebeharraren esparruan, zeinak memoria kolektiboan gerraren eta totalitarismo mota ororen hondamendiak babestu nahi baititu, eta, horrela, Estatu-kolpea, Gerra eta Diktadura zehar gertatutako giza eskubideen urraketak berriro gerta ez daitezen, neurriak bultzatu dira memoria demokratikoa Espainiako hezkuntza-sisteman sartzeko, eta Memoria Demokratikoaren Katedrak sortu dira zenbait unibertsitatetan. Urtero, Memoria Demokratikoa eta Espainiako Gerraren eta Diktaduraren biktimak berreskuratzearekin lotutako jarduerak egiten dituzten irabazi-asmorik gabeko erakundeei dirulaguntzak emateko deialdiak egin dira, lehia askearen araubidean. Guztira, bost milioi euro baino gehiagorekin 600 proiektu baino gehiago lagundu dira diruz, bai eta

Memoria Demokratikoa bultzatu, sustatu eta zabaltzearekin eta biktimen aitorten moralarekin lotutako jardueretarako proiektu espezifikoak ere.

Bestalde, ekintza ugari egin dira dibulgazio-eremu horretan, Memoria Demokratikoaren Estatu Idazkaritzak (SEMD) sustatuta edo haren partaidetzarekin, hala nola erakusketak eta haien katalogoen argitalpena, konferentziak eta nazioarteko kongresuak, memoria demokratikoari buruzko ikastaroak eta jardunaldiak, edo hogei lankidetzat-hitzarmen baino gehiago sinatzea nazioko eta atzerriko erakunde eta entitate publiko eta pribatuekin, kultura- eta hezkuntza-jarduerak egiteko Espainian eta kanpoan. Hainbat gai jorratzen dituzten argitalpenak bultzatu dira: besteak beste, «Exhumaciones y Fosas» edo «Hacer Memoria» bildumak, emakumeen zereginari buruzkoak bezalako monografiak, edo memoria demokratikoaren ezagutzari eta ikerketari buruzko bilduma, Ikasketa Politiko eta Konstituzionalen Zentroarekin (CEPC) lankidetzan, demokraziaranzko ibilbidean, aurrerapenetan eta trabetan zentratua, bai eta «Memoria es Democracia» irratsaioak zabaltzea ere.

MDL aplikatuz, administrazio guztiei agintzen baitie memoria demokratikoaren aurkako sinboloak eta elementuak kentzeko beren lurraldean eskumenak egikaritzean, Estatu Administrazio Orokorren eremuan elementu horiek

**Memoria Demokratikoaren
Legea, une honetan,
memoria demokratikoari
buruzko politikak lurralde osoan
aplikatzeko berme bihurtu da**

Gerraren eta diktaduraren biktimak omentzeko urteko ekitaldia (2025eko urriaren 31)

ezabatzeko jarduketa enblematikoak egin dira, altxamendu militarra eta diktadura goستن dituztelako, baita hura sostengatu zuten buruzagiak edo erakundeak ere. Gainera, azaroaren 20an argitaratu da 1040/2025 Errege Dekretua, azaroaren 19koa, Memoria Demokratikoaren aurkako sinbolo eta elementuen katalogoa egiteko prozedura ezarri eta Memoria Demokratikoaren aurkako sinbolo eta elementuen Batzorde Teknikoa sortzen duena.

Estatu-kolpearen, gerraren edo diktaduraren gorespenaren aurkako neurrien artean, bai eta haien buruzagien eta akuilatzaileen artean ere (GML indarrean jarri zenetik bi aste eskas), Queipo de Llanoren eta Bohórquez Vicina gerra-auditorearen gorpuzkiak Sevillako Makarena basilikako hobotik atera ziren. Eta, ondoren, José Antonio Primo de Riveranak atera ziren Cuelgamuros Haranetik. Falange Españolaren aurkako

zehapen-espedienteak ebatzi da arau-hauste oso astunagatik, eta 10.001 euroko isuna ezarri da, altxamendu militarra, Gerra edo Diktadura goraipatzera bultzatzen duten dibulgazio publikoko ekintzen eta kanpainen deialdiaren ondorioz.

Jakinaenez, MDL indarrean sartu zenean, 1948tik 1978ra bitartean emandako Espainiako 33 noble-titulu eta handiki kendu ziren *ex lege*, bai eta Uztariaren eta Gezien Agindu

Inperialekoak ere. Ondoren, 1936ko estatu-kolpearen ondoren errepresioan aktiboki eta bereziki parte hartu zuten pertsonen emandako Laneko Merezimenduaren Dominak kendu ziren.

Kultura Ministerioak, Estatuaren eskumeneko fundazioen babesletza egikaritzen duenak, Francisco Franco Fundazio Nazionalaren azkentze judiziala eskatu aurreko prozedura hasi du. Era berean, Elkartzeko Eskubidea arautzen duen martxoaren 22ko 1/2002 Lege

Gerran eta diktaduran espoliatutako ondasunen auditoretza egiten jarraitzen da

Gerraren eta Diktaduraren Biktimen DNAREN Estatuko Bankuak badu profilak integratzeko aukera ematen duen kudeaketa-*softwarea*

Organikoa aldatu da, desegite-kausa espezifikoa bat sartzeko frankismoaren apologia egiten duten edo 1936ko Estatu Kolpea gorensten duten elkarteentzat.

Dagoeneko eskuragarri dago Memoria Demokratikoaren Lekuen Inbentarioa Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko Ministerioaren webgunean. Bertan, inskribatuta daude orain arte deklaratu diren 20 lekuak, eta behin-behinean, gaur egun espediente irekita daukaten 16 lekuak. Gainera, seinaleak eta plakak ezarri dira memoria-leku bereziki esanguratsuetan atzerrian.

Cuelgamuros haranari beste esanahi bat emateko prozesuari dagokionez, Ministerioarteko Batzordea sortu da horretarako, eta hori gauatzeko nazioarteko ideia lehiaketa bat ebatzi da. Nazioarteko epaimahaiak «La base y la cruz» proiektua aukeratu du azaroaren 11n irabazle, eta esparru juridiko berri bat egingo du konplexuarentzat.

Memoria demokratikoari buruzko politika publikoen egiturazko artikulazioan, egiturazko jardura garrantzitsuak egin dira, hala nola bi zuzendaritza nagusi berriren ezarpena: Biktimei Laguntzekoa eta Memoria Demokratikoa Sustatzekoa. Erakundeen esparruan, Memoria Demokratikoaren Lurralde Kontseilua sortu da, administrazio publikoen lankidetzako-organismo gisa, memoria demokratikoaren politika artikulatzeko, eta Memoria Demokratikoaren Kontseiluaren osaera eta funtzionamendu-araubidea erregulatu dira, Espainiako erakunde memorialistek parte hartzeko organismo

gisa. Araudiari dagokionez, legeak eskatzen dituen erregelamendu-garapen puntualak bultzatu dira, hala nola 265/2025 Errege Dekretua, apirilaren 8koa, Memoria Demokratikoaren Kontseilua eta Memoria Demokratikoko Entitateen Estatuko Erregistrokoa arautzen dituen; 1040/2025 Errege Dekretua, azaroaren 19koa, Memoria demokratikoaren aurkako sinbolo eta elementuen katalogoa egiteko prozedura ezartzen duena eta memoria demokratikoaren aurkako sinbolo eta elementuei buruzko batzorde teknikoak sortzen duena; edo alderdi politikoei itzultzei buruzko kontsulta publikoa egin zaienak edo aintzatespen eta erreparazio pertsonaleko deklarazioak.

Aurrekontuen atalean, nabarmen handitu dira MDLn aurreikusitako neurriak ezartzeko esleitutako baliabide ekonomikoak; 40 milioi euro baino gehiago izan dira, lege hori onartu aurreko hiru ekitaldietan (2020tik 2022ra) politika horretara bideratutakoa baino askoz ere zenbateko handiagoa, 25,6 milioi euro izan baitziren. Horrez gain, nabarmendu behar da «España libre. 50 urte» programan aurreikusitako ekintzak finantzatzeko, 2025eko ekitaldiaren kargura onartu zen zegokion aurrekontu-aldaketa, 28 milioi euroko zuzkidurarekin.

Ilde horretan, «España Librearen 50 urte» ospatzeko ordezkaritza sortu zen, eta, SEMDren laguntzarekin, 1978ko Trantsizio eta Konstituzioarekin eta hamarkada horietan izandako aurrerapen eta eraldaketa politiko eta sozialekin hasi

zen askatasunen eta demokraziaren konkista ospatu nahi da. Aurrerapen eta eraldaketa horiek munduko aurreratuenetako bat bihurtu dute gure herrialdea. Aldi berean, omenaldia egiten zaie aldaketa arrakastatsu hori egin eta ahalbidetu duten pertsona, kolektibo eta erakunde guztiei (langileak, enpresaburuak, gizarte zibila, alderdi politikoak, udalak, autonomia-erkidegoak eta herrialde honek izan dituen gobernu ezberdinak), eta gure gazteei transmititzen zaie demokrazian bizitzaren garrantzia.

CUELGAMUROS HARANARI BESTE ESANAHI BAT EMATEA

Gobernuak, uztailaren 2an, Cuelgamuros Haranari beste esanahi bat emateko Ministerio arteko Batzordea eratu zuen, hura interpretazio- eta memoria-zentro bihurtzeko neurriak bultzatzeko eta koordinatzeko.

Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko ministroak, Ángel Víctor Torresek, azaldu zuen Batzordearen helburu nagusia dela «ingurune hori balio konstituzional eta demokratikoak sustatzen dituen eta gure iraganari buruzko ezagutza eta gogoeta sustatzen dituen espazio bihurtzea».

Esanahi berria emateko prozedura horrek hainbat neurri hartzen ditu barnean, hainbat ministerio-sailen parte-hartzea eskatzen dutenak. Horregatik, eta hartu beharreko neurriak behar bezala bultzatzen eta koordinatzen direla bermatzeko, ekainaren 11ko Ministro Kontseiluak ministerioarteko organoa sortu zuen. Organo hori uztailaren 2an eratu zen, eta monumentuari beste esanahi bat ematearekin lotuta dauden ministerio-sail guztiek parte hartzen dute bertan.

OSAERA

Batzordearen burua Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko ministro Ángel Víctor Torres da, eta honako ministro hauek osatzen dute: Presidentetzako, Justiziako eta Gorteekiko Harremanetako ministroa, Félix Bolaños, presidenteorde gisa; lehenengo presidenteordea eta Ogasuneko ministroa, María Jesús Montero; bigarren presidenteordea eta Lan eta Gizarte Ekonomiako ministroa, Yolanda Díaz; hirugarren presidenteordea eta Trantsizio Ekologikorako eta Erronka Demografikorako ministroa, Teresa Ribera; Garraioetako eta Mugikortasun Jasangarriko ministroa, Oscar Puente; Etxebizitza eta Hiri Agendako ministroa, Isabel Rodríguez; Kultura ministroa, Ernest Urteagui; Zientzia, Berrikuntza eta Unibertsitateetako ministroa, Diana Morant; eta Ondare Nazionalaren Administrazio Kontseiluako presidentea, Ana de la Cueva Fernández. Batzordeko idazkaria Fernando Martínez da, Memoria Demokratikoaren Estatuko idazkaria.

EGINKIZUNAK

Honako hauek dira Cuelgamuros harana interpretazio-nodo bihurtzera bideratutako funtzioak, memoria demokratikoaren leku gisa:

- Estatuko Administrazio Orokorraren eremuan, Cuelgamuros haranari beste esanahi bat emateko neurriak proposatzea eta bultzatzea.
- Ministerio-sailen proposamenak eta jarduketak koordinatzea, bai eta Cuelgamuros Haranari beste esanahi bat ematearekin lotutako haren mendeko organismo eta entitateenak ere.

Argazkia: Cipriano Pastrana.

Cuelgamuros Haranari esanahi berria emateko lehiaketaren proiektu irabazlearen irudiak

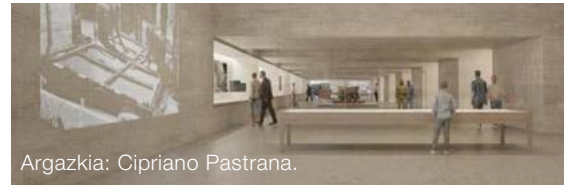
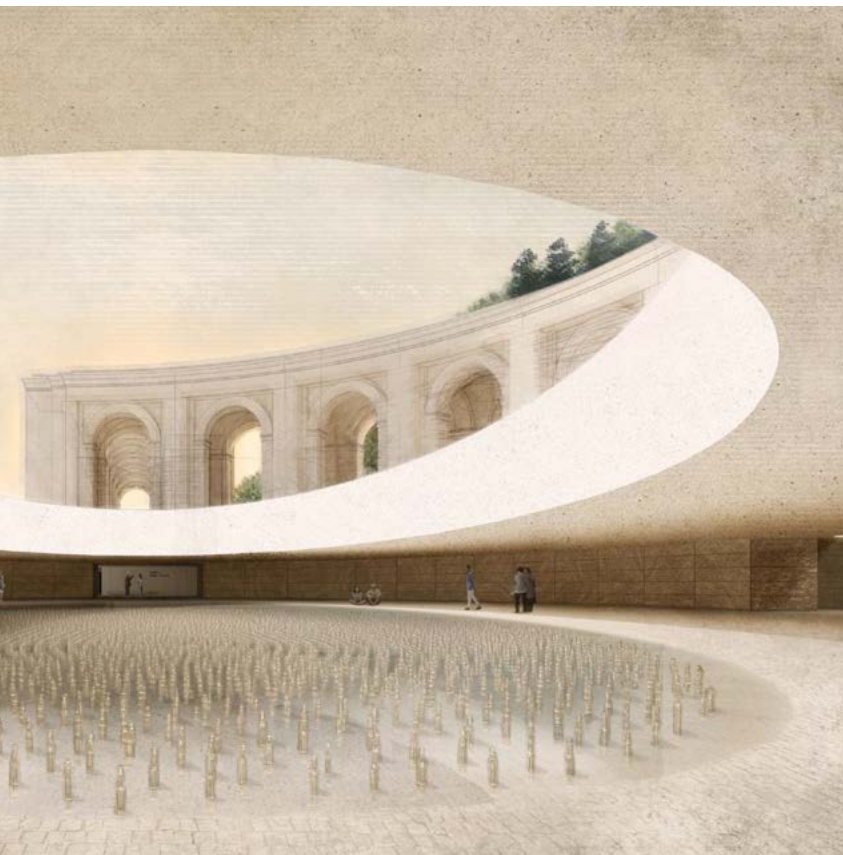
Memoria
Demokratikoaren

20/2022

Logoak

izena aldatu zion, eta
«Cuelgamuros harana»
izendatu zuen. Hala,
diktadura goresteke edo
ekitaldi politikoak egiteko
debekua berretsi zuen.

- Cuelgamuros haranari atxikitako ondasun inbentariatuak ministerioetako sailei eta horiei lotutako eta haien mendeko organismo eta erakundeei esleitzeko proposamen bat egitea, ondasun horiek eraginkortasunez kudeatzeko, aurreikusitako organo instrumentala sortu arte.
- Cuelgamuros haranari aplikatu beharreko esparru juridikoa ezarriko duen errege-dekretu bat egitea bultzatzea, haren antolaketa, funtzionamendua eta ondare-araubidea zehaztuko duena.

Argazkia: Cipriano Pastrana.

CUELGAMUROS HARANA

Kokagune hori diktadura frankistaren sinbolo nagusietako bat izan da beti. 1959ko apirilaren 1ean inauguratu zuten, Espainiako Gerran matxinatutako bandoaren garaipenaren hogeigarren urteurrenean.

Egungo gizarte demokratikoan nola txertatzen den zalantzan jartzearen ondorioz, azken urteotan, bi legeg Haranari erreferentzia egiten diote zuzenean, eta esanahi berria eman behar zaiola ezartzen dute.

Lehenik eta behin, abenduaren 26ko 52/2007 Legeak, Gerra Zibilean eta diktaduran jazarpena edo indarkeria jasan zutenen eskubideak aitortzen eta zabaltzen dituenak eta haien aldeko neurriak ezartzen dituenak, xedatu zuen harana kultu-lekuei eta hilerri publikoei oro har aplikatu beharreko arauen arabera arautuko zela hertsiki, eta ezin izango zela barrutiko ezein lekutan ekintza politikorik egin, ez eta Espainiako Gerra, haren protagonistak edo diktadura gorestek ekintzarik ere.

Ondoren, Memoria Demokratikoaren buruzko urriaren 19ko 20/2022 Legeak izena aldatu zion, «Cuelgamuros harana» izendatuz, eta berretsi egin zuen debekatuta zegoela diktadura goraipatzea eta ekitaldi politikoak egitea baita hilerri zibilaren izaera eutsi ere. Horrez gain, haren eginkizun berria ezarri zuen, gaur egungo esanahi demokratiko berria emateko funtsezko ardatz gisa, ikerketa- eta hedapen-plan eta -mekanismoen bidez haren eraikuntzaren inguruabarrak, txertatzen den aldi historikoa eta haren esanahia ezagutzera emateko, balio konstituzionalak eta demokratikoak indartzeko aldera.

MEMORIA DEMOKRATIKOAREN LEGEAK 9.000 PERTSONAREN GORPUZKIAK BERRESKURATU ETA 1.614 ADIERAZPEN EMAN DITU BIKTIMEI AITORPENA EGITEKO

Argazkia:
Cipriano Pastrana.

Cuelgamuros Haraneko hondakinak berreskuratzen lan egiten duen auzitegi-medikueta bati, artxibo-irudi bati eusten

Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko ministroak, Ángel Víctor Torresek, Memoria Demokratikoaren urriaren 19ko 20/2022 Legearen hiru urteen balantzea aurkeztu zuen Ministro Kontseiluan, azaroaren 18an. Torresek azaldu zuenez, gobernu progresisten aldi horretan ia 9.000 gorpuz desobiratu ahal izan dira, eta 1.614 adierazpen eman zaizkie gerraren eta diktaduraren biktimei aitortza eta erreparazioa egiteko. Ministroak adierazi zuen, halaber, Memoria Demokratikoaren Legeari esker, autonomia-erkidego batzuen ekimenak geldiarazi ahal izan direla, hala nola Aragoi, Valentziako Erkidegoa, Kantabria edo Extremadura, Balear Uharteak eta Gaztela eta Leon, memoriari buruzko lege autonomikoak indargabetu nahi zituztenak.

«Arau berri horiek, autonomia-erkidego batzuetan, biktimen erreparazioa zailtzen dute», adierazi zuen, eta, aldi berean, nabarmendu zuen NBERen errelatoreek berek argudiatu zutela konkordia-lege deitutakoek «nazioarteko zuzenbidea urratzen dutela». Torresek nabarmendu zuenez, desegindako I. Desobiratze Planarekin eta

II. Desobiratze Plana abian jartzearekin (2025-2028), 700 jarduketa baino gehiago egin dira eta 8.941 gorpuz berreskuratu dira. «Zifra hori hobitik atera daitezkeen 20.000en ia erdia da, Aranzadi Elkarrekin 2019an egindako azterlan baten arabera», adierazi zuen ministroak, eta espero du lanen % 100era iristea legegintzaldia amaitu bitartean.

DESOBIRATZEAK CUELGAMUROS HARANEAN

Ministroak, gainera, Cuelgamuros haranean egiten ari diren lanen aurrerapenari balioa eman zion. Kriptetan diziplina anitzeko talde zientifiko batek lan egiten du 206 biktima lurpetik ateratzeko eta identifikatzeko. Biktima horien familiak legearen arabera hauek aurkitzeko eskatu dute. Orain arte, 458 hondar zituzten 36 kutxa aurkitu dituzte, eta talde zientifikoak 21 biktima identifikatu ahal izan ditu DNA probekin.

Ministroak azaldu zuen beste alderdietako bat Gerraren eta Diktaduraren Biktimen DNA Estatu Bankua abian jartzea da. Banku horrek dagoeneko

badu kudeaketa-softwarea, eta bere laborategiak DNAren Auzitegiko Erabilerarako Batzorde Nazionalak egiaztatu ditu. Gainera, Hobien Mapa Integratua nabarmendu zuen, Radio Televisión Españolarekin batera aurkeztu zena. Multimedia bertsio interaktiboa da, eta Espainiako gerrako (1936-1939) eta diktadura frankistako hobien kokapen geolokalizatua jasotzen du, bai eta horietan ehortzitako biktimena ere, hobi bakoitzaren ikus-entzunezko material informatiboarekin. Espainiako Gobernuak Cuelgamuros Haranari beste esanahi bat emateari eman dion bultzada nabarmendu nahi izan zuen ministroak, nazioarteko ideia lehiaketa bat ebatzita, «La base y la cruz» proiektuak irabazi duena. Proiektuak familien aldarrikapen luzeari erantzuten dio, eta, zailtasun handiak zailtasun, bertan nabarmendutako diziplina anitzeko taldeak zorrotasunez eta dedikazioz bere lagun maiteen gorpuzkiak entregatzen saiatzen da, ehorzketa duina eman diezaioten, horretarako egindako hainbat ekitaldirekin egin den bezala.

Argazkia: Cipriano Pastrana.

Gorpuzkiak aztertze eta identifikatzeko prozesua

Colmenar Viejo parrokia-hilerrian lurpetik ateratako gorpuzkien identifikazio genetikorako prozesua funtsezkoa da haien jatorri indibiduala bermatzeko eta ikerketa historiko, arkeologiko eta antropologikoaren datuak osatzeko. Ikerketa horrek, oro har, aukera emango du txosten zientifiko forentsea egiteko, eta identifikatutako gorpuzkiekin entregatuko zaie senideei, biktimei eta senideei erreparazio-prozesuaren barruan.

Proiektua Asociación Comisión de la Verdad San Sebastián de los Reyes elkartearen ekimen bat da, Colmenar Viejo fusilatutako Madrilgo iparraldeko zazpi udalerriren elkarteak lagunduta. Talde hori San Sebastián de los Reyeseko Udalak zuzendu zuen 2022an.

Proiektuaren xedea Espainiako gerrako 108 fusilaturen hondarrak

berreskuratzea zen, eta prozesu hori 2023ko azaroan amaitu zen. 2022ko eta 2023ko udan hiru fasetan egindako lanetan, 108 hondakin berreskuratu ziren parrokia hilerrian eta pasealekuan. Horietatik 77 erabat hobitik atera zituzten.

Gerra amaitzean, 1939ko apiriletik azarora bitartean, 108 pertsonari (107 gizon eta emakume 1) heriotza-zigorra ezarri zien Colmenar Viejo plazako auzitegi militarrek.

COLMENAR VIEJOKO DESOBIRATZEAK

Indarrez eramandako biktimen artean, honako hauek zeuden: Colmenar Viejo 44 biztanle, San Sebastián de los Reyes 25, Fuencarraleko 16, Hortalezako 11, Moralarzaleko 5, Chozas de la Sierrako (Soto del Real) 3,

Manzanares el Real 2, Miraflores de la Sierrako 1 eta El Molarreko beste bat.

Lanbide desberdinak zituzten (asko nekazariak ziren), bai eta ondasun politiko desberdinak, baina horietako askok siglak partekatzen zituzten, hala nola PSOE edo PCE alderdienak edo UGT edo CNT sindikatuenak.

Desobiratze hori aitzindaria izan zen Madrilgo Erkidegoan, ezaugarri horietako lehena izan baitzen eskualdean. Aurkikuntzei esker, familiek maite dituzten pertsonen gorpuzkiak berreskuratu eta haien memoria ohoratu ahal izango dute.

2024an, hobietan berreskuratutako irudi eta objektuen erakusketa bat inauguratu zen, hala nola botoiak, gerrikoak, txanponak, kautxuzko zolak bai eta intsulina-poto bat. Zortzi hamarkada egon dira lurpean, baldintza meteorologiko desberdinen menpe.

Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko ministroa, Ángel Víctor Torres jauna, izan zen azaroaren 25ean Manzanarese (Ciudad Real) lurpetik ateratako 21 gorpuzkien senideei emateko ekitaldiaren buru, hurrengo hauekin batera, besteak beste: Gaztela-Mantxako Gobernuko bigarren presidenteordea, José Manuel Caballero, eta Manzanareseko alkatea, Julián Nieva.

DESOBIRATZEAK ETA OMENALDIAK MANZANARESEN

Manzanaresek Gerraren izugarrikeria bizi izan zuen. 1939ko uztailetik 1940ko azarora bitartean, udalerria exekuzio masiboen lekuko izan zen: «Gizonak, sindikalistak, nekazariak, artzainak, milizianoak, jornalariak, komunistak edo sozialistak, gauza komun batekin, guztiek defendatu zuten legezkotasun demokratikoa, hauteskontzien emaitza. Guzti guztiek altxamendu bati aurre egin behar izan zieten, zeinaren helburua,

gertatu zen bezala, Espainia kazikismora eta esklabotzara itzularaztea zen», nabarmendu zuen ministroak.

«Isilarazi zituztenak ohoratzeko, haien memoria aitortzeko eta Espainiako gizarteak ahaztu ez dituela berresteko une bat bizitzen ari gara gaur. Gogoratzen ditugu haren indarra eta erresistentzia, eta beren ondareak gure memoria kolektiboan iraungo du, orainaldi eta etorkizun bidezkoago baten alde borrokatzera inspiratuz», gehitu zuen.

Manzanarese egindako omenaldia senideek egindako bide luze baten amaiera da, inoiz ahitu ez zirenak arbasoen gorpuak berreskuratzeko. Horregatik, ministroak familiei hitz egin zien: «Eman harrera lagun maiteei, etxe, eskola eta egia zaintzen duen artxibo bakoitzean aztarna ezabaezina utzi zutenei. Haien pazientzia, lasaitasuna eta ekitea gida izan dira guretzat, eta erreparazio-ekintza hau ez litzateke posible izango haien indarra gabe».

Biktimen gorpuzkiak senideei entrega Manzanarese

AZAÑARI OMENALDIA MONTAUBANEN

Ministroaren eta
estatu-idazkariaren
lore-eskaintza Azañako
hilobian

Ángel Víctor Torres ministroak Manuel Azaña omendu zuen azaroaren 6an Montaubanen (Frantzia), bere heriotzaren 85. urteurrena ospatu zen astean. Torresek Manuel Azañaren XX. Jardunaldiak inauguratu zituen frantziar hiriko Ancien Collège-n, eta loreak utzi zituen II. Errepublikako azken presidentearen hilobian.

Omenaldian, ministroak nabarmendu zuen Azaña «ez zela politikari arrunt izan», baizik eta «intelektual konprometitua eta erreformista, uste osoa zuena aurrerapena ez dela liskarretik sortu, balio demokratikoen defentsa irmotik baizik». Torresen iritziz, Espainiako politikariak «herrialde oso baten duintasuna irudikatu zuen», eta «min handiz ikusi zuen nola intolerantziak eta indarkeriak suntsitu zuten bultzatu zuen proiektu demokratikoa».

«Espainiarako bere proiektua hezten zuen Errepublika batena izan zen, eskubideak

bermatuko zituen, aukerak banatuko zituen eta bere herrien aniztasuna errespetatuko zuena», adierazi zuen ministroak, hurrengo hauekin zegoena: Memoria Demokratikoko Estatu idazkaria, Fernando Martínez; Espainiaren Frantziako enbaxadorea, Víctorio Redondo; Espainiaren kontsul orokorra Toulousen, Manuel Larrotcha; Montaubango Alkateordea, Philippe Becade, eta Présence de Manuel Azaña Elkarteko presidentea, Bruno Vargas; besteak beste.

Azaña

**intelektual konprometitua
izan zen, eta erreformista
bat, uste osoa zuena
aurrerapena ez zela
liskarretik sortu, balio
demokratikoen defentsa
irmotik baizik**

SEPTFONDS MEMORIA LEKUA

Azañari omenaldia egin ondoren, ministroak bere garaian Camp de Judes esaten zioten eta Septfonds esparrua zena Memoria Demokratikoko Leku aitortzen duen plaka agerian utzi zuen. Torresek, Septfondseko alkatearekin batera, Nadine Signopoli, gogorarazi zuen milaka errepresaliatu espainiar barneratu zituztela leku horretan, baldintza oso latzetan, Frantzian antzeko beste espazio batzuekin gertatu zen bezala, «erretira» deiturikoaren erbesteratze errepublikanoaren ondoren, Estatu-kolpeak eta Espainiako Gerrak bultzatuta.

Torresek oroitzapen bat izan zuen Joaquín Llinena bezalako istorioentzat, 21 urterekin etxetik irten zen eta haren familiak inoiz berriz ikusi ez zuen valentziar bat. «Bere iloba txikiek, Remedios eta Vicenta, laurogei urte baino gehiagokoak, emozio handiz berreskuratu ahal izan zituzten esparrua honetan barneratu zuten beren osaba zaharraren objektu batzuk», zehaztu zuen.

«Memoriaren Leku hau, aldi berean, eskola eta abisu izatea: beren eskubideak babesten ikasi behar dutenentzako eskola; bazterketa baliabide politiko gisa erabiltzen dutenentzako abisua», amaitu zuen ministroak.

Septfonds esparrua memoria-leku gisa aintzatestearen irudiak

Largo Caballeroren monolitoaren inaugurazioa
Sachsenhausen Mauthausen

SACHSENHAUSEN ETA MAUTHAUSEN: XX. MENDEKO MEMORIA ULERTZEKO FUNTSEZKO BI ENKLABE

Nazismoaren biktimen omeneko nazioarteko ekitaldietan, Mauthausengo (Austria) kontzentrazio-esparruaren liberazioaren 79. urteurrena zela eta, 2024ko maiatzean, Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko ministroak, Ángel Víctor Torresek, Espainiako Gobernuak Memoria Demokratikoaren Legea betearazteko hartutako konpromisoa berretsi zuen. Era berean, azpimarratu zuenez, «gaur, inoiz baino gehiago, nazien kontzentrazio-esparruetan bizitako izugarrikeriatik eta giza ankerkeriatik ikasi behar dugu, ideologia totalitarioak berriro ernatu ez daitezen».

Oroitzapen-ekitaldietara Espainiako Gobernuaren ordezkari bat joan zen,

Torres ministroa eta Pablo Bustinduy Gizarte Eskubide, Kontsumo eta 2030 Agendako ministroa buru zituela. Horiekin batera, Fernando Martínez, Memoria Demokratikoko Estatu idazkaria, eta Aurora Mejía, Espainiak Austrian duen enbaxadorea, egon ziren.

Torresen ustez, Mauthausen «gure historiari lotuta egongo da beti, eta ez dago hau baino leku solemnik gure konpromisoa berresteko, amildegira eraman gintuzten akatsak berriro gerta ez daitezen».

Ministroak nabarmendu zuen garrantzitsua dela Europako gazteek historia ondo ezagutzea, eskuin muturreko

errebisionismoaren eta negazionismo historikoaren tranpetan ez erortzeko. «Inoiz ziurtzat ezer ez emateko, askatasuna

Mauthausengo esparrura bisita

babestearen alde borrokatzeko eta demokrazia egunez egun eraikitzeko, ondasun preziatu bezain hauskorra baita», azpimarratu zuen. Aitortu zuen leku horretan gertatu zena urrutikoa izan daitekeela gazteentzat, «baina jakin behar dute gaur egun dituzten askatasunengatik borroka egin zuten hemen sufritu zuten pertsonak».

Ángel Víctor Torresek azpimarratu zuen «Espainiako Gobernuaren konpromisoa Memoria Demokratikoaren Legea betearazteko irimotasuna erakusteko Espainiako lurraldeko azken txokora arte».

«Biktimek eta haien familiek nazioarteko zuzenbidea dute bere alde. NBEko errelatoreek duela gutxi gogorarazi dute, jakinarazpen sendo batekin, zeinean ohartarazten da autonomia-erkidego batzuetan eskuina eta eskuin-muturra sustatu nahi dituzten lege horiek giza eskubideak urratzen dituztela eta frankismoaren biktimak ikusezin bihurtzen dituztela. Lege horiek diktadura eta garai demokratikoak (II. Errepublika, adibidez) parekatzen dituzte», gehitu zuen.

Ministroak azpimarratu zuenez, «askatasuna, demokrazia eta zuzenbide-estatua egunez egun eraikitzen dira. Balio izugarriko lorpen historikoak dira, baina, aldi berean, hauskorak, zaintzari etengabe eusten ez badiogu. Gure erantzukizuna da memoria mantentzea eta zabaltzea».

Torresek hainbat herrialdeetatik etorritako ikasle gazte askoren adibidea nabarmendu zuen. Ikasle horiek esparrua hunkituta zeharkatu zuten, eta, kasu askotan, negar egin zuten han pertsona askok jasan zuten izugarrikeria ezagutzean, besteak beste, 7.000 espainiarrek baino gehiagok. «Hitza da gaur daukagun arma pentsatzen duguna defendatzeko, konbentzitzeko eta eztabaida batean eskuak estutzeko, eta ez dezagun karkoa estutu desberdin pentsatzen duenarekin amaitzeko. Nik gaur hemen oihu egiten dut, leku honetan duela 79 urte askatutako presoek oihukatzen zuten bezala, «inoiz ere ez», oraindik ere badaudelako gure herriaren eta Europaren oraintsuko historiako okerrenera itzuli nahi duten mugimenduak», azaldu zuen.

Nazien kontzentrazio-esparruen izugarrikeria jasan zuten eta isiltasunera eta ahanzturara kondenatu zituzten 10.000 espainiarren oroimenean egin ziren ekintzak. Mauthausen-Gusenera 7.500 preso baino gehiago eraman zituzten, Espainiako Gerraren ondorio txarrenak jasan zituztenak, eta «espainiarren esparrua» izenez ezagutzen den leku horretan amaitu zuten. Heren batek baino ez zuen biziraun. Armada estatubatuarrek 1945eko maiatzean askatu zituen bizirik atera zirenak.

Torres eta Bustinduy ministroen lore-eskaintza

MAUTHAUSEN: MEMORIAS COMPARTIDAS ERAKUSKETA

11. pabiloian Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko Ministerioak eta Sefarad-Israel Zentroak antolatutako erakusketa bat inauguratu zen, Mauthausengo kontzentrazio-esparruan 1940 eta 1945 bitartean barneratu zituzten deportatu juduen eta errepublikar espainiarren memoriari buruz hausnartzeko.

Mauthausen: memorias compartidas argazki-erreproduzioak – gehienak Francisco Boixek hartuak – ditu, bai eta jatorrizko dokumentuak ere, Mauthausengo memorialeko artxiboetatik datozenak. Gainera, Espainiako deportatuen eta judu sefardien arteko topaketei buruz bizirik atera zirenen testigantzak jasotzen dira. Material horren bidez, tragedia humanizatu nahi da, deportatuei beraiei entzun nahi zaie beren istorio partekatuak kontatzen, eta ahanzturatik berreskuratu nahi da, sufrimendu-baldintza muturrekoetan, besteengan eta giza duintasunean fedea izan zuten emakumeen eta gizonen lankidetzeta eta elkartasuna.

Erakusketa inauguratzeaz gain, ministroak oroitzapenezko ekitaldien desfile nagusira ere joan ziren, eta espainiar errepublikanoen eskaintako monumentuaren lore-eskaintzan parte hartu zuten, bai eta Frantzia, Ukraina, judu herria eta ijito herria omentzen dituzten monumenen aurrean ospatutako ekitaldietan ere.

BIDAIA ARGENTINARA ETA TXILERA, ERBESTERATUEN ONDORENGOEI NAZIONALITATEA AITOR DIEZAIETEN BULTZATZEKO

ÁNGEL VÍCTOR TORRES MINISTROAREN BIDAIA ARGENTINARA ETA TXILERA

Memoria demokratikoko eta lurralde-politikako ministroak eta estatu-idazkariak Argentinara eta Txilera joan ziren Espainiako koloniarekin biltzeko eta Espainiako nazionalitatea Memoria Demokratikoaren Legearen bidez eskuratzeko prozesuaz interesatzeko. Gaur egun, dagoeneko bi milioi eskaera baino gehiago aurkeztu dira.

ARGENTINARA BISITA

Espainiak Argentinan dituen kontsulekin lan-bilera egin zen Memoria Demokratikoaren Legearen babesean Espainiako nazionalitatea eskuratzearen egoera orokorra aztertzeko, eta, horri esker, uztailaren 31n, Argentinan erbesteratutako espainiarren 174.277 ondorengok Espainiako nazionalitaterako eskubidea eskuratu zuten. Ondoren, ministroa prentsarekin bildu zen egoera aztertzeko, eta azaldu

zuen Memoria Demokratikoaren urriaren 19ko 20/2022 Legeak, zeinaren helburu nagusia baita Gerraren eta diktaduraren biktima izan ziren pertsonen erreparazioa eta aintzatespena ematea, Espainiatik kanpo jaiotakoek, jatorriz espainiarrak ziren gurasoekin edo aiton-amonekin, gure herrialdeko nazionalitatea erreklamatzeko aukera barne hartzen duela. «Kontua zen eta kontua da», adierazi zuen, «arrazoi politikoengatik, sozialengatik, ideologikoengatik, sinesmenengatik edo sexu-orientazio eta -identitatearengatik erbesteratu zirenen ondorioei erreparazioa ematea, neurri batean». «Bidezkoa zen totalitarismoa iristeagatik Espainiatik irteten behar izan zuten guztiei erantzuna emango dien lege bat egotea», adierazi zuen eta azaldu zuen, uztailaren 31ko datuen arabera, 876.321 pertsonak eskatu dutela Espainiako herritartasuna mundu osoan. Horietatik 414.652 ondorengok finkatu dute beren eskubidea eta 237.145 jadanik inskribatuta daude eta pasaporteak entregatuta dute. Argentinaren kasuan, eskabide gehien erregistratu dituen herrialdea da (366.579), hau da, eskaera guztien % 40. Hala ere, zifra horiek nabarmen handitu dira gaur egun, aurkeztutako eskaera guztiei erantzutea ahalbidetu baitute (2.300.000 baino gehiago), kanpoko ordezkaritza diplomatikoei ekarriko dien erronkarekin.

ESMAren irudi bat Buenos Airesen

Desagertuei lore-eskaintza

Ondoren, Espainiak Argentinan duen enbaxadako lorategietan, Argentinako diktaduraren (1976 eta 1983) biktimak izan ziren espainiarren monumentuan urtero egiten den omenaldi-ekitaldiaren buru izan zen.

Argentinako diktaduran desagertutako espainiarrei lore-eskaintza egin zitzaizkionean, Ángel Víctor Torresek adierazi zuen 135 biktimako lehen zerrenda bat dagoela, eta zerrenda hori zabaldu egingo dela biktimak gehiago ezagutu ahala. Horrela, familiek egia jakiteko duten eskubideari erantzun nahi zaio.

Ministroarekin batera izan ziren Consuelo Castaño, Espainiar Biktimen Senideen Elkartearen presidentea; Fernando Martínez, Memoria Demokratikoko estatu-idazkaria; Arcadi España, Lurralde Politikako estatu-idazkaria, eta Joaquín de Arístegui, Espainiak Argentinan duen enbaxadorea.

Ondoren, ministroa Espainiako Kontsulatu Nagusira joan zen, Buenos Airesen, nazionalitatearen prozesua eta kudeatzen ari diren eskaeren eskari handia in situ nola garatzen ari diren egiaztatzeko.

Geroago, ministroak bisita bana egin zuen ESMA Memoriaren Museora, zeinarekin lankidetzahitzarmen bat dago, eta Immigrazioaren Museora, eta Buenos Airesera bisita amaitzeko, Buenos Airesko Centro Galician topaketa jendetsu bat egin zuen Espainiako koloniararekin, zeinari aurkeztutako nazionalitate-eskaera guztiei erantzuteko Gobernuaren konpromisoa helarazi zion.

Azkenik, Iberoamerikako Estatuen Erakundeak (IEE) Buenos Airesen duen egoitzara bisita egin ondoren, Txileko Santiagora joan zen.

TXILERA BISITA

Txileko agintariekin bilera instituzionala egin ondoren, ministroa prentsarekin bildu zen bere bidaiaren helburuak zein ziren azaltzeko. Horien artean, Espainiako nazionalitatea eskuratzeko prozesuaren egoera nabarmentzen zen, eta azaldu zuen Espainiako Gobernuak, Memoria Demokratikoaren Legeari jarraituz, nazionalitatea eman diela Gerran eta diktaduran Txilera emigratu behar izan zuten erbesteratuen 36.041 ondorengori.

Ondoren, eta arduradun instituzionalekin lan-bilera bat egin ondoren, hala nola Consejo de Residentes en el Exterior (CRE), Asociación de Instituciones Españolas en Chile (AIEC), eskualde-kolektibitateetako eta ohorezko kontsuletako arduradunekin, ministroa Espainiako kolektiboarekin bildu zen ekitaldi hunkigarri batean, non, Argentinaren kasuan bezala, aurkeztutako eskaera guztiei erantzuteko konpromisoa hartu zuen.

Bere hitzaldian, ministroak adierazi zuen «Txilek salbatu egin zituela. Etxe bat eman zien. Hemen, beren seme-alabak hazi ziren. Beren bilobak. Txileko herriaren adistasunak bizitza berregiteko aukera eman zien. Eta haiek ere herrialde hau handiagoa egiten lagundu zuten beren ahaleginari esker». Ekitaldian, Fernando Martínez, Memoria Demokratikoko estatu-idazkaria; Arcadi España, Lurralde Politikako estatu-idazkaria, eta Laura Oroz, Espainiak Txilen duen enbaxadorearekin egon zen. Torresek nabarmendu nahi izan zuen «Espainiako Gobernuak sentsibiltate handia erakutsi zuela» emigratzaile espainiarren aintzatespenarekin.

Azkenik, Txileko barne-ministroarekin bildu ondoren, Txileko Memoriaren eta Eskubideen Museora bisita gidatua egin zuen museoko zuzendariarekin, María Fernanda García Iribarren anderearekin.

BILERA BARNE MINISTROAREKIN

Ángel Víctor Torres, gainera, Txileko Gobernuko barne-ministroarekin, Álvaro Elizaldearekin, bildu zen, eta bi herrialdeetako lurralde-ereduari buruz eztabaidatu zuen. Torresek Espainiako eredu autonomikoaren onurak nabarmendu zituen. «Autonomia gehiago ez da Estatua gutxiago. Deszentralizazioak herritarrei zerbitzu hobekak eskaintzeko aukera ematen du, eta gure herriaren aniztasunaren isla da», amaitu zuen. Bi ministroek aitortu zuten bi gobernuek lankidetzak handia zutela arlo horretan.

Fernando Sánchez Castillón (Madrilgo Arte Ederretako Zirkulua) Libre instalazioa

«ESPAÑA LIBRE. 50 URTE» ordezkaritza GURE DEMOKRAZIARI BURUZKO ELKARRIZKETA

2025 urtea mugarri bat izan da Espainiako askatasunen eta demokraziaren bost hamarkadetako ospakizunetan. Espainia librearen 50 urteak ospatzeko ordezkariak –Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko Ministerioaren mendekoa – programa zabal, plural eta deszentralizatu bat garatu du ekitaldi honetan. Programa horrek elkarrizketa demokratikoa lurralde osora hurbildu du, eta herritar kontzienteagoak, informatuagoak eta beren eskubideekin konprometituagoak indartu ditu.

Ordezkaritzak 600 jarduera baino gehiago egin ditu urte osoan zehar, eta programazio bizia bultzatu du, memoria, sorkuntza garaikidea, hausnarketa kritikoa eta diktadura frankistaren amaieratik lortutako askatasunen ospakizuna konbinatuta.

«La democracia es tu poder» kanpaina azaroan estreinatu zen, eta lan-ildo hori indartu du: komunikazio-ekimen horrek zuzenean eskatzen die herritarrei – bereziki demokrazian jaioetako belaunaldiari – sistema demokratikoa babestea eta baloratzearen garrantzia aldarrikatzea.

Balantze honek Ordezkaritzak 2025ean garatutako ekintza, lankidetzeta eta ildo estrategiko nagusiak jasotzen ditu, bai eta 2026an bere ekintza gidatuko duten oinarriak ere.

DEMOKRAZIA ZAINDU, DEFENDATU ETA HARI BURUZ HITZ EGITEN DELA GOGORARAZTEKO URTEA

Ordezkaritzak 2025eko programazioa ideia nagusi batean zentratu du: herritarrei elkarrikeria demokratikoa hurbiltzea, eskubideak eta askatasunak aldarrikatuz, diktaduran eskubide eta askatasun horiek ez izateak zer ekarri zuen gogoratuz eta eztabaidatzeko, ikasteko eta parte hartzeko espazioak sortuz.

Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko ministroak, Ángel Víctor Torresek, honako hau esan zuen urtero egiten den programaren aurkezpenean: «Hausnarketa lasai bat egitera gonbidatu nahi dugu, demokrazian bizitzeak zer esan nahi duen eta askatasunik gabe bizitzeak zer esan nahi zuen jakiteko. 75etik

aurrera jaio zirenek urrunekotzat jotzen dute diktadura, baina ez da urrunekoa; eskubide horiek errepresioarekin eta aurreko askatasunik ezarekin alderatu behar ditugu».

Ministroak, halaber, jarduerak Espainia osora hedatzearen garrantzia azpimarratu zuen: «mende erdiko askatasuna ospatzea herrialde gisa definitzen gaituen aniztasuna ospatzea da. Espainia askotarikoa da, hizkuntzetan eta kultura-adierazpenetan aberatsa; lurralde bakoitzak bere ahotsa eman behar dio ospakizun horri».

«LA DEMOCRACIA ES TU PODER»: ELKARRIZKETA ERAGITEKO KANPAINA

#LaDemocraciaEsTuPoder kanpaina Ordezkaritzaren programaren komunikazio-ardatz bihurtu da. Herritarrei – bereziki gazteei – interpelatzeko baliabide gisa pentsatua, kanpainak mezu zuzena eskaini du: demokrazia erantzukizun indibiduala eskatzen duen superbote kolektiboa da.

Carmina Gustrán ordezkariak honela adierazi zuen: «Kanpaina honek hausnartzera bultzatzen du. Helburua ez da eragite aldera eragitea, baizik eta demokraziari, aniztasunari eta gure eskubideei buruzko elkarrikeria bat eragitea. Norbaitek elkarrikeria horri uko egiten badio, zergatik azaldu beharko luke».

Kanpainaren ikus-entzunezko manifestuak funtsezko eskubideak zerrendatzen ditu: iritzia eman ahal izatea, sinetsi edo ez sinetsi ahal izatea, edozein ideologiatikoa izan ahal izatea edo ideologirik ez izatea. Kanpoko piezek zabaltasun demokratikoa erakusten duten titularrak planteatzen dituzte, hala nola:

«Demokrazia sustatuko duen kanpaina bat egin ahal izatea. Kritikatu ahal izatea».

Smilek La Élirekin musikarekin egindako kanpainak – ContrapuntoBBDOk garatua – telebistarako, kanporako eta irratirako piezak ditu, bai eta estrategia digital bat ere, sare sozialetan eta prestakuntza-espazioetan mezua zabaltzea ahalbidetu duena.

Carmina Gustrán, Espainiak librearen 50 urteen Ospaketarako ordezkaria, «La democracia es tu poder» kanpainaren eta programazioaren aurkezpenean.

Argazkia: Espainia Libre. 50 urte Ordezkaritza/Estudio Perplejo.

400 JARDUERA BAINO GEHIAGO: KULTURA, MEMORIA ETA PARTE-HARTZEA HERRI OSOAN

2025eko programazioa da Gobernuaren ordezkaritzekin eta ordezkariordeztzekin lankidetzan estuan garatu, bai eta autonomia-erkidegoekin, udalekin, unibertsitateekin, ikastetxeekin eta kultura-erakundeekin ere.

Soilik azarotik abendura bitarte hedatu dira 400 jarduera baino gehiago Espainiako probintzia guztietan. Horien artean, nabarmentzekoak dira kultura- eta arte-programazioa, memoria demokratikoari lotutako kontzertu eta musika-zikloekin; kaleko *performance* eta partaidetza-muralak; oraintsuko historiari, eskubide zibilei eta gizarte-mugimenduei buruzko erakusketak; ikus-entzunezko eta zineforumak hezkuntza- eta kultura-espazioetan. Hainbat jarduera egin dira antzerki, literatura eta jaialdi arloetan, «1936» ikuskizuneko goizeko emanaldiekin eta antzetzutako hitzaldiekin; programa espezifikoak European (Belgika),

Espainiako memoria demokratikoaren nazioarteko presentzia indartuz; lankidetzan Donostia Zinemaldiarekin, gazteei zuzendutako ekintzekin; partaidetza nabarmena Eñe 2025 Jaialdian, memoriari eta demokraziari buruzko literatura-jarduerekin.

Espainian memoria demokratikoaren ekosistema iraunarazi eta indartuko duten sareak ehuntzeko, Ordezkaritzak bere aliantza instituzionalen eta lankidetzaren sarea zabaltzeko du gizarte zibilarekin, hurrengoak barne hartuta: ministerioak eta erakunde publikoak; ikastetxeak, unibertsitateak eta elkarteak; nazioarteko erakundeak, hala nola EUROM (Memorien Europako Behatokia); eta memoria demokratikoan ibilbide luzea duten artistak, jaialdiak, ekoizleak eta kolektiboak.

GAZTERIA ETA DEMOKRAZIA: 2026RAKO LEHENTASUN ESTRATEGIKOA

Ordezkaritzaren lau lan-ildo nagusietako bat izango da – Oroitzapenak eta

jaialdiak, Iragan deserosoak eta etorkizun posibleak eta Memoria herrikoiekin batera – 2026an zentralena izango dena: Gazteria eta Demokrazia.

2025ean zehar, askatasunean hazi diren belaunaldiari ahotsa ematea bilatzen duen estrategia horren oinarriak ezarri dira, iraganari, orainari eta etorkizun demokratikoari buruz dituzten ikuspegiak ezagutzeko.

Urteko mugarren artean, honako hauek nabarmendu behar dira: Espainiako Gazteriaren Kontseiluarekin sinatutako hitzarmena, haren lurralde-sarea indartzeko eta gazte-kultura eta -pentsamenduko jaialdiak sustatzeko autonomia-erkidego guztietan; INJUVErekin, Nafarroako Memoriaren Institutuarekin eta EUROMekin lankidetzan aritzea, gazteentzako prestakuntza-, dibulgazio- eta sorkuntza-proiektuak garatzea ahalbidetuko duten aliantzak sortzeko; bideojoko bat diseinatzea demokraziaren aurkako arriskuak ulertzeko, printzipio demokratikoak ahuldu ditzaketen jarrera pertsonalak, sozialak eta politikoak identifikatzera bideratuta egongo dena; hedatzaile digitalekin lan-ildo berri bat kudeatzea, elkarriketa demokratikoa sareetara, gazteentzako plataformetara eta sorkuntza digitaleko espazioetara eramateko, eta Donostia Zinemaldiarekin lankidetzan zabalitzea, sortzaile eta ikusle gazteei zuzendutako atal espezifiko eta egonkor batekin.

Carmina Gustrán ordezkariak adierazi zuenez: «Gazteria protagonista izatea nahi dugu. Gure ekintzek balio demokratikoak finkatzeko, bizikidetzan sustatzeko eta historiarekin eta diskurtso garaikideekin hitz egiteko espazioak errazteko balio behar dute».

HERRI BAT ELKARRIZKETAN: PARTE-HARTZEA, MEMORIA ETA LURRALDE-KOHESIOA

2025eko balantzeak elkarrizketa demokratikoan inplikaturik dagoen herrialde bat erakusten du. Ceutatik Lugora, Iruña, Cáceres, Jaén, Gijón edo Tarragonatik igaroz, Ordezkaritzaren jarduerak bultzada parte-hartzailea izan dira, eta milaka pertsona mobilizatu ditu, gazteei arreta berezia eskainiz.

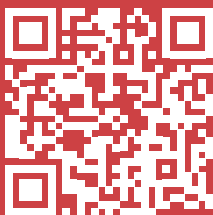
Eskolatutako tailerren, hiri-esku-hartzeen, hitzaldien, antzerki-lanen, irakurketa-klubuen, eztabaida publikoen, podcasten eta belaunaldi arteko jardueren bidez, Ordezkaritzak bere helburua lortu du: demokraziaz berriz hitz egitea, hura ulertzea, alderatzea, defendatzea eta berezkoa sentitzea.

ONDORIOA: BIDEA IREKITZEN ARI DEN URTEA

2025. urtea inflexio-puntua izan da Espainiak askatasunean izan dituen bost hamarkadetakako ospakizunetan. Beharrezko elkarrizketa bat bultzatu da, erakunde- eta kultura-sareak antolatu dira, eta kontzientzia demokratikoa indartu da gizartearen maila guztietan.

2026an lanak aurrera jarraituko du eta biziagotu egingo da. Arreta berezia jarriko da gazteengan eta demokrazia indartsu, ireki, anitz eta plurala eraikitzen jarraitzea ahalbidetuko duten tresna pedagogiko, kultural eta digitalen sorreran.

**ORDEZKARITZAREN
JARDUERA GUZTIAK HEMEN
KONTSULTA DAITEZKE:**

2025EKO JARDUERA NABARMENAK

Urtean zehar, «España Libre. 50 urte» programak kultura-, hezkuntza- eta partaidetza-ekimenak bultzatu ditu lurralde osoan. Jarduera esanguratsuenen artean, honako hauek nabarmentzen dira, izan duten eragin eta aniztasunagatik:

- «De coros, danzas y desmemoria» erakusketa (Antropologia Museo Nazionala, Madril), diktaduran zehar oroimenari eta identitateari eusten lagundu zuten folklore kritikoa eta kultura-adierazpenak berreskuratzen dituen erakusketa.
- «Del éxodo y del viento: exilio español en el Magreb (1939–1962)» erakusketa (Casa Árabe, Córdoba), Espainiako erbestealdiari 1939tik begirada sakona ematen diona, milaka erbesterearen eguneroko bizimodua kontatzen duten testigantzekin, dokumentazioarekin eta objektuekin.
- «Memoria y democracia en las aulas» hezkuntza-topaketa (Madril). Jardunaldia irakasleekin eta zuzendaritza-taldeekin, eskolan memoria demokratikoko metodologia berriak sartzeko, tailer eta material didaktikoekin.
- Eñe 2025 Jaialdia (Madril eta Málaga). Placer, una reivindicación subversiva lelopean, idazleak, sortzaileak, zinemagileak eta musikariak bildu zituen kulturaren, askatasunaren eta memoriaren arteko harremanaren inguruan.
- Ideien eta Kulturaren Jaialdia-FIC (Kanaria Handiko Las Palmas). Eztabaidak, kontzertuak, bakarriketak, zinema eta parte hartzeko ekintzak, demokraziari kultura garaikidetik ekin ziotenak.
- Egoitza dramatiko Zentro Dramatik Nazionalarekin 50 urteko askatasunei lotutako antzerki-lan bat garatzeko deialdia, 2025 bukaeratik eta 2026 urte bitartean.
- Muralak sortzeko tailerrak (Leongo Unibertsitatea). Memoria demokratikoari eta belaunaldien arteko hausnarketari lotutako muralak diseinatzeko eta horietan esku hartzeko jardura partizipatiboak.
- «Libertad sin ira» (Jaén) ikuskizuna. Diziplina anitzeko muntaia – dantza, musika, antzerkia, rapa, flamenkoa, poesia eta elektronika –, hein handi batean gazteak protagonista dituen, artea eta memoria konbinatu zituen.
- «El Oasis» erakusketa sensoriala (Bartzelona). Diktadura jasan zuten emakumeei eskainitako murgiltzeko instalazioa, arte garaikidearen bidez isildutako istorioak berreskuratuz.

Ekimen horiek programaren aniztasuna islatzen dute: artea, hezkuntza, memoria historikoa, sorkuntza garaikidea eta herritarren parte-hartzea, eta protagonismo berezia ematen diote gazterari.

**Poder
haber llegado
en patera
y que tu hijo
juegue en
la selección
española.**

**—
La
democracia
es
tu poder**

espanaenlibertad.gob.es

GOBIERNO
DE ESPAÑA

**ESPAÑA EN
LIBERTAD**
— 50 AÑOS —

Poder opinar. Poder creer en Dios. Poder no creer.
Poder ser de derechas, de izquierdas, de centro.
Poder ser de nada. Poder abortar. Poder casarte
con quien quieras. Poder divorciarte las veces que
quieras. Poder ser monárquico. Poder ser
republicano. Poder morir con dignidad. Poder ser
nacionalista, progresista o conservador. Poder
estudiar en tu lengua. Poder querer sin miedo.
Poder luchar por lo que crees. Poder cuestionar a
los poderosos. Poder cuestionar las noticias.
Poder cuestionar este anuncio. Poder apoyarlo.

**La
democracia
es
tu poder**

espanaenlibertad.gob.es

[#LaDemocraciaEsTuPoder](https://twitter.com/LaDemocraciaEsTuPoder)

GOBIERNO
DE ESPAÑA

**ESPAÑA EN
LIBERTAD**
— 50 AÑOS —

RUTA AL EXILIO

Ruta al Exilioren 5. edizioak Espainia osoko berrogei gazte bildu zituen Frantzian, Espainiako Gerraren ondoren erbesteratze errepublikanoaren urratsak jarraitu zituztenak. Ángel Víctor Torres eta Sira Rego ministroek topaketa bat egin zuten erruteroekin Argelès-sur-Mer herrian. Bertan nabarmendu zuten «gure gazteek gertatutakoaren egia ezagutu behar dutela», «gure demokrazia indartu» ahal izateko.

Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko ministroak, Ángel Víctor Torresek, Sira Rego Haur eta Gazteriako ministroarekin eta «Espainia Libre. 50 urte»-ko ordezkariarekin batera (Carmina Gustrán), Ruta al Exilioan parte hartu zuen. Ibilbide horretan berrogei gaztek errepublikanoen erbesteratzearen eta erbesteratze zibilaren urratsak jarraitu zituzten Nafarroan, Katalunian eta Frantzian.

Ibilbidea Madrilén hasi zen, uztailaren 15ean, eta lehen astean zehar, erruteroek, pedagogia-taldearen, tokiko historialarien eta gida

espezializatuen eskutik, Memoria Lekuak bisitatu zituzten Nafarroan, hala nola San Kristobalgo gotorlekua, Sartagudako Memoria Parkea, Gurseko Kontzentrazio Esparrua eta Legarreko leizea, eta esperientzia paregabeak izan zituzten, hala nola kontrabandoari buruzko gaueko ibilbide bat Lizuniagan, Santiago Elizagoienen (antzinako kontrabandista) eta Mikel Albisuren (mendi-gida) eskutik.

Gazte-kanpamentuko jarduerak, Be Wild Be Proud elkarteak eta Ruta Al Exilio elkarteak antolatuak, «España Libre. 50 urte» programaren esparruan,

Espainia
libre
50 urte

erbestertze errepublikanoaren memoria historikoaren funtsezko espazioen artean garatu ziren, Frantzia hegoaldean, non milaka pertsonak babesa bilatu baitzuten errepresio frankistatik ihesi 36-39 urteetako Espainiako Gerraren amaieran.

Gazteekin izandako bileran, Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko ministroak, Ángel Víctor Torresak, honako hau adierazi zuen: «Espainiako Gobernuak Memoria Demokratikoaren Legea betetzeko eta betearazteko eta egiaren, justiziaren, erreparazioaren eta berriz ez gertatzeko bermeen printzipioak ohoratzeko helburua sendotzen jarraitzen du». «Bide horretan, funtsezkoa da gure herrialdeko gazteen zeregina. Haiek dira gure oraina eta etorkizuna, eta biharko Espainia eraiki behar dute, egia historikoaren oinarri sendoetatik eta sakrifikatu zirenen aitortzatik abiatuta, munduko demokraziarik aurreratuenetako batez gozatu ahal izan dezaten», gehitu zuen.

Gazteriako ministroak, Sira Regok, nabarmendu zuen ekimen hori inplikatzeko eta mobilizatzen diren gazteek zuzentzen dutela. «Jarduera hori gazteek memoria demokratikoarekin duten konpromisoaren adibide bat da, ez bakarrik lan historiko gisa, baita gure gizartea hobetzeko tresna gisa ere, balio demokratikoak indartuz eta gorroto-diskurtsoak geldiaraziz».

Illo horretan, Carmina Gustranek, Espainia librearen 50 urteak ospatzeko ordezkariak, azpimarratu du garrantzitsua dela «ezagutza historiko hori orainaldiko arazoekin lotzea,

**Ruta al Exilio jarduera
«Espainia Libre. 50 urte»
programaren barne dago
eta Espainiako Gazteriaren
Institutuaren ekimena da**

ikuspegi kritikotik heldu ahal izateko eta iraganeko akatsak saihesteko». Era berean, Espainia Libre, 50 urte Ordezkaritzaren arduradunak – zeinak 2025ean Ruta al Exilioaren zati handi bat ordaintzen baitu, eta 2026an Desbandá ibilbideari buruzko bertsio berri bat ordainduko baitu, Malaga eta Almeria artekoa – nabarmendu nahi izan zuen Espainia librearen 50 urte-ko programazioaren barruan erakusketa bat egingo dela, INJUVEk sustatutako jarduera horren erruteroek egin dituzten eta aurreko bosgarren edizioa bete duten sormen-proiektuak bilduko dituen.

Ibilbideko jardueretako bat La Coûmen egin zen, 1933tik gerrako haur errefuxiatuak hartu zituen babeslekuan, eta Campo de Rivesalteseko Memoria-Museoan, ia hirurogeita hamar urtez Mendebaldeko kontzentrazio-esparrua handiena eta luzeena hartu zuena; 1939an Espainiako erbestertatu errepublikanoak hartzeko sortu zena.

Parte-hartzaileek Argelès-sur-Mer ezagutu ahal izan zuten, erbestertze errepublikanoaren memoriaren sinbolo den leku historikoa, Fils et Filles de Républicains Espagnols et Enfants de l'Exode elkartearen eskutik (errepublikano espainiarren seme-alabak eta erbestertutako haurrak), gazteekin beren familia-testigantzak partekatu zituztenak.

Taldeak ere ezagutu zuen Walter Benjamini monumentua. Alemaniako filosofo hori Portboun hil zen, nazismotik ihes egiteko aukeratu zuen Kataluniako herri horretan, polizia frankistak atxilotu ondoren.

AURREKO EDIZIOAK

2020an sortu zenetik, Ruta al Exilio erreferentziazko proiektu gisa finkatu da memoria demokratikoaren eta gazteekiko hezkuntza kritikoaren eremuan. Edizio bakoitzak, «Un millar de huellas» (2021), «Los presentes desterrados» (2022), «Cicatrices del paisaje» (2023), eta «Arqueología de un bolsillo» (2024), prestakuntza-ikuspegi desberdina izan du, ikerketa historikoa, bizipen-esperientzia eta hausnarketa kolektiboak konbinatuz.

MEMORIA LEKUAK: ESPAINIAREN OROITZAPEN DEMOKRATIKOAREN MAPA

Memoria Demokratikoaren urriaren 19ko 20/2022 Legearen 51. artikulua ezartzen du Memoria Demokratikoaren Lekuaren Estatuko Inbentarioa sortu behar dela, leku horiek ezagutarazteko eta ezagutzeko tresna gisa.

Memoria Lekuak, legearen arabera, honako hauek izan daitezke: garrantzi historikoko gertaerak garatu ziren espazioak, higiezinak, parajeak edo kultura-ondare immateriala, herritarrek beren eskubide eta askatasunen alde egindako borroka, emakumeen memoria edo 1936ko estatu-kolpeari aurre egiteagatiko errepresioarekin lotutakoak, bai eta Gerrarekin, Diktadurarekin, erbestealdiarekin eta balio demokratikoak berreskuratzeko eta sakontzeko borrokarekin lotutakoak.

Argazkiak: Juan Baraja, Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko Ministerioa

Ministroaren eta Almeriako alkatearen eskaintza
«Los Coloraos»-en gorpuzkiak lurperatzeko ekitaldian

Azken urteotan, Espainiak aurrera egin du egiteke dagoen zeregin batean: bere historia demokratikoari eta askatasun publikoak defendatu zituztenek jasandako errepresioari lotutako espazioak identifikatzea eta aintzatestea. Prozesuak, Memoria Demokratikoaren urriaren 19ko 20/2022 Legearen esparruan kokatuta, eskubideak eta askatasunak defendatzeko gertaera erabakigarriak gertatu ziren leku horien balio historikoa, sinbolikoa eta hezkuntzakoa zaindu, babestu eta zabaldu nahi du.

Legearen arabera, Memoria Demokratiko Leku bat deklaratzek helburu bikoitza du: biktimak eta balio demokratikoen alde borrokatu zirenak aintzatestea eta duintzea, eta egungo eta etorkizuneko belaunaldiak iraganeko gertaerak ezagutu eta ulertuko dituztela bermatzea. Leku bakoitzak bere historia eta zentzua azalduko duten seinaleak eta informazio-elementuak izan behar ditu, eta, horrela, oroimenerako, ezagutzarako eta ikaskuntza zibikorako espazio publiko bihurtuko da.

Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko Ministerioak leku horietako batzuk deklaratu ditu. Baina administrazio-egintzatik harago, aintzatespen horiek aukera ematen dute askatasunaren aldeko borrokaren bi mende igarotzen dituen ildo historikoa marrazteko, XIX. mendeko mugimendu liberaletatik diktadura frankistara eta erbesteratze errepublikanora. Memoria demokratiko lekuek iragana antolatzen dute lurraldean, eta herritarren zerbitzura jartzen dute, ez oroitzapen sentimental gisa, baizik eta balio demokratikoak ezagutzeko eta horiekiko konpromisoa hartzeko tresna gisa.

LEKU LIBERALAK: ASKATASUNEN SUSTRAIA

XX. mendeak herrialdea gerrekin eta diktadurekin astindu aurretik, Espainiak bazuen askatasunaren aldeko borrokaren berri. XIX. mendean altxamenduak, jazaraldiak, fusilamenduak eta konstituzioak egin ziren. Horregatik, deklaraturako leku askok **tradizio liberal** hori aipatzen dute, egungo demokraziaren urruneko jatorria.

1812ko Konstituzioaren Monumentua eta **Gorteetako Errege Antzokia**, Cadizen, herri-subiranotasunaren lehen saiakera haren epizentro sinbolikoak dira. Areto horietan idatzi zen «La Pepa», Espainiako lehen konstituzioa, subiranotasun nazionala, inprenta-askatasuna eta legearen aurreko berdintasuna aldarrikatu zituen. Bi mende geroago, bi espazio horiek memoria demokratiko leku izendatu dira: ez soilik testu juridiko bat ohoratzeke, baizik eta keinu hura inspiratu zuen espiritu erreformatzaile eta zibila gogoratzeko.

Rafael del Riego izena mapako hainbat tokitan agertzen da: Tuñan (Asturias), bere jaioterrian, eta Las Cabezas de San Juanen (Sevilla), non 1820an Konstituzioa aldarrikatu baitzuen Fernando VII.aren absolutismoaren aurrean. Riegok armada liberalaren adorea eta auzi-ihesaren prezioa irudikatzen ditu: traizio egiteagatik exekutatu zuten publikoki.

Gaur egun, haren monumentuak eta plazak memoria demokratikoan txertatzen dira, **konstituzionalismoaren eta askatasun publikoen defentsaren** lekuko gisa.

Kausa horren beste martiri bat **José María Torrijos** izan zen, 1831n bere kideekin batera Malagako hondartzetan fusilatu zuten jeneral liberala. Haren monumentuak eta Torrijosen Gurutzeak Espainia moderno eta parlamentarioarekin amets egin zutenen aurkako errepresio basatia gogorarazten dute.

Istoria **Mariana Pinedarekin** errepikatzen da. Granadan hil zuten 1831n, bandera batean «askatasuna» hitza brodatzeagatik. Baita **Espartero jeneralarekin** ere, zeinaren Logroñoko jauregi-etxea memoria-katalogoan ere sartu da liberalismo progresistaren eta moderatuaren sinbolo gisa.

Almerian, Ángel Víctor Torres ministroak sinbolismoz betetako ekitaldi batean parte hartu zuen: Pingurucho izeneko monumentuan **«Coloraos»-en gorpuzkinak berriz ehorztea**. Aldez aurretik, han ere parte hartu zuen memoria demokratiko leku gisa aintzatesten duen plaka jartzen. 1824an absolutismoaren aurka altxatu zen liberal-taldea exekutatu eta hobi komunetan lurperatu zuten. Bi mende

geroago, gorpuzkiak aurkitu dituzte eta XIX. mendean geroztik hura omentzen duen monumentu berean gorde dituzte. «Haiekin – esan zuen ministroak – itxen da memoria liberalaren zirkulua: 1824an askatasunagatik hil zirenak esnatzen lagundu zuten hiriaren bihotzean dautza gaur».

Lehen leku-multzo horrek formatzen zegoen Espainia islatzen du: Errepublikako edo diktadura baino askoz lehenago ere **demokrazia lortzeko borrokan ari zen herrialdea**.

Riegok hil aurretik idatzi zuen bezala: «Askatasunagatik hiltzea historiako jaiotzea da».

ESPAINIAKO GERRA: GERNIKAKO ZERUTIK MALAGA-ALMERIA HERIOTZAREN ERREPIDERA

Memoria demokratikoko beste leku-multzo batek **Espainiako Gerraren (1936-1939)** tragediara eramaten gaitu, indarkeria eta errepresioa herrialde osora hedatu zirenean.

Gernika-Lumoko (Bizkaia) hiri-espazioa Memoria Demokratikoko Leku izendatu zuen 2024ko apirilaren 13ko BOEk. Han, 1937ko apirilaren 26an, Alemaniako hegazkinek euskal hiribildua bonbardatu zuten, matxinatuen bandoa

«13 arrosei» omenezko plakaren irudia Almudenako hilerrian

laguntzeko, eta hiriaren zatirik handiena suntsitu eta ehunka zibil hil zituzten. Erasoak, Picassok *Gernika* mihise ospetsuan hilezkortu zuena, gerraren izugarikeriaren eta biztanleria zibilaren bereizketarik gabeko suntsiketaren ikur unibertsal bihurtu zen.

Hegoaldeko muturrean, **La Desbandá** da gerrako beste zauri handia. 1937ko otsailean, milaka gizon, emakume, adineko eta haurrek ihes egin zuten Malagatik Almeriarantz, kostaldeko errepidetik, tropa frankisten aurrerapena zela eta. Itsasotik, Baleares, Canarias eta Cervera itsasontziek bonbardatu zituzten, eta hegazkinek airetik. Kalkuluen arabera, 3.000 eta 5.000 pertsona artean hil ziren. Hainbat hamarkadatan zehar, sarraskia beldurraren isilpean ezkutatuta egon zen. 2024an, Espainiako Gobernuak ofizialki aintzatetsi zuen **Memoria Leku Demokratiko** gisa, eta azpimarratu zuen «ordura arte biztanleria zibila ez zela helburu militarra izan».

Bai Gernikak bai La Desbandák gerraren dimentsio zibila erakusten dute: herritarrak gatazkaren lekuko izateaz gain, haien indarkeriaren zuzeneko biktima ere izan ziren. Bi leku horiek agerian uzten dute gerretan suntsiketak ez dituela militarrek

eta zibilak bereizten, eta haien memoria babestea iraganaren giza ondorioak zorrotasunez onartzeko modu bat dela.

DIKTADURA ETA ERREPRESIOA: BELDURRAREN LEKUAK

Errepublikaren porrotak ia berrogei urteko diktadura ekarri zuen. Frankismoari lotutako memoria-lekuak minaren

espazioak dira, baina baita adorearen eta erresistentziaren espazioak ere.

Madriren hiru daude: **Segurtasun Zuzendaritza Nagusia (DGS)**, Puerta del Solen, errepresio-aparatu frankistaren epizentroa izan zen hamarkadetan zehar. Bere ziegetatik milaka atxilotu politiko, sindikalista eta ikasle igaro ziren. Brigada Politiko Sozialak horietako asko torturatu zituen hor. Eraikin hori memoria-lekuan bihurtzea, sinbolikoki, **beldurraren espazio bat egiairene espazio bihurtzea** da.

Almudenako hilerria ere beste une erabakigarria da. Hilerri horretako hormetan fusilamendu masiboak egin ziren eta identifikatu gabeko errepresaliatuak lurperatu ziren. Memoria historikoko elkarte askok urteak daramatzate aintzatespena eskatzen. Milaka bitzta zapuzturen tragedia anonimoa irudikatzen duen lekua da.

Carabancheleko espetxea, 1944an inauguratua, hainbat hamarkadatan zehar Espainiako preso politikoen espetxe handiena izan zen. Bere galerietan sindikalistak, komunistak, ikasleak, langileak eta erregimenaren oposizioileak elkarrekin bizi izan ziren. Gaur egun, eraikina eraitsi zuten arren, orubea eta kontserbatutako hondakinak **errepresioaren eta erresistentzia**

Atochako abokatuen Memoria Lekuaren omenaldi eta aintzatespen ekitaldia

demokratikoaren sinboloak dira. Etortzeko aintzatespenak han beren ideiegatik sufritu zutenei duintasuna itzuli nahi die. Hiru leku horiek beldurraren memoria dira, baina baita beldurrari aurre egin ziotenen balioarena ere. Carabancheleko preso batek 1968an idatzi zuen bezala: «Lurperatu nahi izan gintuzten, baina ez zekiten hazia ginenik».

Homosexualak diktadura frankista gehien jazarri zituen kolektiboetako bat izan ziren. **Tefiako Espetxeko Nekazaritza Kolonia** erregimen frankistaren sexu-disidentzien errepresio-zentro nagusia bihurtu zen. Fuerteventura uharteko basamortu batean zegoen, eta kolonian tratatu txarrak jasan ohi zituzten ehunka preso zeuden.

MEMORIA MUGETATIK HARAGO

Espainiako memoria demokratikoa ez da lurralde nazionalen geratzen. Erbesteratze errepublikanoak eta deportazioak sufrimendua eta borroka gure mugetatik harago hedatu zituzten. Horregatik, Gobernuak zenbait memoria-leku aintzatesi ditu atzerrian, eta horietan duen presentzia sinbolikoa indartu du.

Pedro Sánchez Gobernuak presidenteak plaka bat inauguratu zuen otsailean Frantziako **Argelès-sur-Mer kontzentrazio-esparruan**. Oroimenerako leku gisa izendatu izanak gogora ekartzen ditu 80.000 espainiar errepublikano baino gehiagoren pairamenak, militarrenak zein zibilenak, esparruan baldintza oso zailetan barneratuak egon zirenak. Espainian faxismoaren aurka borrokatu ondoren, hilabete batzuk geroago, nazismoaren aurka borrokatu ziren European.

Uztailean, Ángel Víctor Torres ministroa buru izan zen **Ravensbrücken (Alemania)** nazien kontzentrazio-esparru horretara deportatutako **Espainiako 120 emakume** baino gehiagoren oroimenezko plaka bat jartzeari. Errepublikanoak, milizianoak, erizainak, erresistentek edo borrokalarien emazteak ziren, erbesteratu ondoren preso hartuak eta esparruen izugarikeriara bidaliak. Hantxe hil ziren asko, gosea, lan behartuak eta esperimentu medikoak jasanda.

Ministroak nabarmendu zuenez, «haiek gogoan izatea justizia-ekintza bat da, baina baita harro egotea ere: askatasuna defendatu zuten espainiarrak izan ziren, baita Europako faxismoaren iluntasunean ere».

Antonio Machadoren hilobia (Colliuren) eta **Manuel Azañarena** (Montaubanen), biak Frantzian, ere omendu dituzte memoria-leku gisa. Machadoren heriotzaren urteurrenean, 1939ko otsailean gertatutakoa, Memoria Demokratikoko Estatu idazkariak, Fernando Martínezek, erbesteratzeak eragin zuen «talentu-galera konponezina» adierazi zuen Machadoren hilobian jarritako plakaren aurrean. Bestalde, Ángel Víctor Torres ministroak lore-eskaintza bat egin zuen azaroan Manuel Azañaren

hilobian, Memoria Demokratikoko Estatu idazkariarekin batera, Espainiako Bigarren Errepublikako presidente zenaren heriotzaren 85. urteurrena zela eta.

Oro har, leku horiek memoria demokratikoaren mapa bat osatzen dute; gertaera, garai eta protagonista oso desberdinak hari beraren bidez lotzen dituen geografia: giza askatasunaren eta duintasunaren defentsa. Aintzatespenaren helburua ez da zauri zaharrak berriz irekitzea, baizik eta historia zorroztasunez onartzea eta ikaskuntza kolektiboaren parte gisa transmititzea.

Espainiak ezin du bere iragana aldatu, baina nola gogoratzen duen erabaki dezake. Eta erabaki horretan bere demokraziaren indarra ere neurtzen da.

Memoria Demokratikoko Lekuen Estatuko Inbentarioak informazio osoa eta eguneratua eskaintzen du, baita leku bakoitzaren testuinguru historikoaren xehetasun handiagoo ere. Hemen kontsulta daiteke:

Desagertutako Segurtasuneko Zuzendaritza Nagusia, Madrilgo Puerta del Sol enparantzan kokatua

Demokraziaren eta Konstituzioaren aldeko manifestazioetako irudia

CICAPE:

FUNTSEZKO JARDUERAK ETA AURRERAPENAK LURRALDE-KOORDINAZIOAN

Estatuko Administrazio Periferikoaren Ministerioarteko Koordinaziorako Batzordeak (CICAPE) berretsi egiten du lurraldean Estatuko Administrazio Orokorren eta ministerio-sailen arteko koordinazioa bermatzeko funtsezko organo gisa duen zeregina. Haren eginkizun nagusia da Administrazio periferikoaren jardura koherente, eraginkor eta homogeneoa ziurtatzea ministerioei eta haien organismo publikoei dagokienez.

Bere eginkizun nagusien artean, honako hauek nabarmentzen dira: administrazioen arteko koordinazioa hobetzea, informazio-trukea indartzea, lurralde-ekintzarako irizpide orokorrak definitzea, arlo horretako arau-proposamenei buruzko txostenak egitea eta Administrazio periferikoari eragiten dioten ministerio-proiektuetarako komunikazio-bideak ezartzea. Azken batean, CICAPEk plangintzarako eta elkarrizketarako espazio komun gisa jarduten du, Estatuko Administrazioak lurralde osoan duen presentzia eta funtzionamendua indartzeko.

Zamoran azaroaren 5ean, Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko ministroa, Ángel Víctor Torres, CICAPEren koordinazio-bileraren buru izan zen. Bilera horretan ministerioetako eta Gobernuako ordezkariak parte hartu zuten. Torresek bereziki nabarmendu zuen Administrazioa zugandik gertu zerbitzuaren arrakasta, zeinari esker, funtsezko zerbitzu publikoak landa-eremuetara eta iristeko zailtasunak dituzten herrietara hurbildu ahal izan dira.

Zerbitzu horrek funtzionarioak zuzenean udalerrietara joatea lortu du, bestela Administrazioan sartzeko muga handiak izango lituzketen herritarrei izapideak egitea erraztuz. Izapidetutako 100.000 espediente baino gehiagok jarduera horren eraginkortasuna eta erabilgarritasuna bermatzen dute, hurbiltasun instituzionala printzipio erreal eta operatibo bihurtzen baitu.

Era berean, ministroak azpimarratu zuen Gobernuaren ordezkariak indartzea, Estatuak lurralde bakoitzean duen presentziaren eta larrialdien koordinazioaren arloan duen funtsezko zereginaren erreferente gisa. Uda zail baten ondoren, batez ere Gaztela eta Leonen, baso-sute handiengatik, eta kalte pertsonal eta material handiak eragin zituen DANaren lehen urteurrenarekin bat etorritik, Babes Zibilaren erantzun- eta lankidetzak-mekanismoak hobetzen jarraitzeko beharra azpimarratu zuen Torresek.

Saioan, CICAPEk garrantzi nazionalako beste gai batzuk ere jorratu zituen, hala nola gazteen parte-hartzea Gazteriaren Kontseiluaren bidez, eta jardueren programazioa, Espainia librearen 50 urteen ospakizunaren barruan.

Torresek bereziki gazteei eta hezkuntza-eremuari zuzendutako Memoria Demokratikoko ekitaldiak sustatzearen garrantzia nabarmendu zuen, balio demokratikoak, iritzi-eskubidea, askatasun afektiboa eta totalitarismo-hamarkaden ondoren lortutako aurrerapenen aintzatespena zabaltzeko asmoarekin. Ministroak azpimarratu zuen eskubide horiek, gaur egun erabat normalizatuak, hainbat urtez jazarriak izan zirela eta ez direla ahaztu behar.

2018az geroztik, Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko Ministerioaren helburu estrategikoetako bat herritar guztiek, bizi diren lekuan bizi, kalitatezko zerbitzu publikoak eskura izan ditzaten bermatzea da. Helburu horrekin, hobekuntza garrantzitsuak bultzatu dira Gobernuaren ordezkarietarako:

- Kudeaketa-ereduak modernizatzea, arreta berezia jarri administrazio-efizientzian eta digitalizazioan.
- Funtsezko prozesuak bateratzea eta berrantolatzea, hala nola mugako ikuskapen-zerbitzuak.
- Komunikazio- eta erantzun-dispositiboak indartzea, hala nola Larrialdiak Komunikatzeko Zentroa.
- Administrazioa zugandik gertu programa tradizionalak ahaztutako eremu eta kolektiboetara hedatzea, udalerriek oso ondo baloratutako emaitzekin.

CICAPEk ministerio-sail guztietako ordezkariak eta gobernuak autonomia-erkidegoetan eta hiri autonomoetan dituen ordezkariak biltzen ditu. Haren lana funtsezkoa da Gobernuak Estatuako Administrazio Orokorrekin (EAO) lurralde osoan garatzen duen politika koordinatzeko, Estatuaren erabakiak eta jarduketak herrialdeko bazter guztietara modu koherente, eraginkor eta ekitatiboan iristen direla bermatuz.

HIZKUNTZA OFIZIALEN KONTSEILUA. ESTATUKO HIZKUNTZA-POLITIKARAKO ESPARRU BERRIA

Hizkuntza Ofizialen Kontseilu berria sortzea aurrerapen erabakigarria da Estatuko hizkuntza-politikaren modernizazioan. Irailaren 9ko 798/2025 Errege Dekretuaren bidez, bere osaera, funtzioak eta irismena zabaltzen dituen, Espainiako Gobernuak organo indartu bat ematen dio sistema instituzionalari, Estatuko Administrazio Orokorrean hizkuntza ofizialen erabilera sustatu, koordinatu eta bermatzeko, Espainiako Konstituzioarekin, autonomia-estatutuekin eta Espainiak bere gain hartutako nazioarteko konpromisoekin bat etorriz.

Espainiako hizkuntza-aniztasuna ez da gertakari kultural edo soziologikoa soilik, konstituzio-agindua ere bada. Espainiako Konstituzioaren 3. artikulua gaztelaniaz besteko hizkuntzen koofizialtasuna aintzatesten du, bai eta kultura-ondare gisa hizkuntza-modalitateak babesteko betebeharra ere.

Barne-dimentsio horri Eskualdeetako edo Eremu Urriko Hizkuntzen Europako Gutuna gehitu behar zaio. Gutun hori Espainiak berretsi zuen 2001ean, eta hezkuntza, justizia, hedabide publikoak, kultura edo bizitza ekonomiko eta soziala bezalako esparruetan konpromisoak ezartzen ditu. Espainiak aldizkako sei txosten aurkeztu ditu Europako Kontseiluan, azkena 2023an, eta horrek balio izan du administrazio publiko guztien ekintza bateratuan sakontzeko.

2025eko irailaren 9an, Ministroen Kontseiluak Hizkuntza Ofizialen Kontseilua eta Hizkuntza Ofizialen Bulegoa sortu eta arautzen dituen

Errege Dekretua onartu zuen, irailaren 26an BOEn argitaratua. Arau horren bidez, 2007ko organoa ordeztzen da; haren jarduera, garrantzitsua izan arren, aldizkako izan zen, eta ministerio-eremura mugatuta zegoen.

Kontseilu berriak egitura hori hausten du, eta administrazioen eta hizkuntza-erakundeen arteko benetako lankidetzagune bihurtzen da.

ALDAKETA ESANGURATSUENAK

- Hizkuntza ofizialak dituzten autonomia-erkidego guztiak hitza eta botoa izango duten kide izango dira: Euskadi, Katalunia, Galizia, Nafarroa, Valentziako Erkidegoa eta Balear Uharteak.
- Akademiak eta hizkuntza-institutuak gonbidatu iraunkor gisa sartzen dira, oinarri zientifikoa eta normatiboa indartuz.

ILENIA: ADIMEN ARTIFIZIALA HIZKUNTZA OFIZIALEN ZERBITZURA

Kontseiluan aurkeztutako proiektu garrantzitsuenetako bat ILENIA da (Hizkuntzak Adimen Artifizialean Bultzatzea), Hizkuntzaren Ekonomia Berriaren PERTEn integratua. Programaren helburua da ahots, testu eta itzulpen automatikoko eredu eleanitzak garatzea katalanez, galegoz, euskaraz eta valentzieraz, enpresa, administrazio eta herritarrentzat irekiak eta eskuragarri daudenak. Ekimen hau Hizkuntza Teknologiako Euskal Zentroaren (HiTZ) lanean oinarritzen da, Kontseiluari lotutako jardunaldi tekniko bat antolatuta zutenak.

Hizkuntza Ofizialen Kontseiluaren bilera Donostian. Euskal Herriko Unibertsitateak (EHU) utzitako argazkia.

- Estatuko funtsezko erakundeek ordezkaritza integratzen da: BOE, Cervantes Institutua, Herri Administrazioaren Institutu Nazionala (INAP), Espainiako Zeinu-mintzairaren Hizkuntza Normalizaziorako Zentroa eta Adimen Artifizialaren Zuzendaritza Nagusia, besteak beste.
- Lurralde Politikako Estatu idazkaria da organoko burua, Autonomia eta Toki Lankidetzarako zuzendari nagusiaren presidenteordearekin eta Autonomia Lankidetzarako zuzendariorde nagusiaren idazkaritzarekin.

Diseinu horrek behatoki tekniko, azterketa-foro eta hizkuntza ofizialen inguruan adostasunak sortzeko gune gisa indartzen du Kontseilua.

Irailaren 9ko 798/2025 Errege Dekretuak Kontseiluaren eginkizunak birdefinitzen eta nabarmen zabaltzen ditu. Besteak beste:

- Hizkuntza-eskubideen betetzearen azterketa eta jarraipena.
- Araudia eta prozedura hobetzeko proposamenak.
- Administrazio publikoen arteko koordinazioa.

- Txostenak eta azterlanak egitea
- Europako Gutuna betetzen dela gainbegiratzea.
- Digitalizazio- eta irisgarritasun-irizpideak txertatzea.

Horri gehitu behar zaio berrikuntza teknologikoari lotutako ikuspegi estrategikoa, eraldaketa digitala hizkuntza ofizialen presentzia eta garapena bermatzeko gakoa den momento honetan bereziki garrantzitsua.

ERATZE-BILERA DONOSTIAN: ETORKIZUNEN PROIEKZIOA DUEN MUGARRIA

2025eko azaroaren 3an, Euskal Herriko Unibertsitateak Kontseilu berria eratze bilerara egin zuen. Bileran Autonomia eta Toki Lankidetzarako zuzendari nagusiak zuzendu zuen, eta hizkuntza ofiziala duten autonomia-erkidego guztietako, Estatuko ministerio eta erakundeetako, hizkuntza-agintarietako ordezkariak eta aditu gonbidatuak eta kultura- eta ikus-entzunezko sektoreko erakundeak bildu zituen.

Bileran, besteak beste, gai hauek jorratu ziren: Europako Gutuna betetzearen azterketa, Eskubide Kulturalen Plana, hizkuntza ofizialen egoera RTVE-n, koofizialtasunaren araubide juridikoaren txostenaren eguneratzea eta Espainiako Atlas Nazionalan eduki linguistikoak sartzea.

Kontseilua funtsezko tresna da Estatuko zerbitzu publikoetan hizkuntza ofizialen presentzia indartzeko, hizkuntza-digitalizazioan aurrera egiteko eta araudia, nazionala zein nazioartekoa, zorrotz betetzen dela bermatzeko. Identifikatutako erronken artean, hauek nabarmen dira:

- EAOn hizkuntza-irisgarritasuna bultzatzea.
- Hizkuntzen presentzia hobetzea ingurune digitalean.
- Administrazioen arteko lankidetzaren indartzea.
- Hizkuntza-ondareari lotutako ekintzak sustatzea.
- Ebidentzia zientifikoa politika publikoen diseinuan txertatzea.

ESPAINIAK BERE EUROPAKO LIDERGOA INDARTUKO DU AERTE XXX. JARDUNALDIETAN

2025eko maiatzaren 8tik 10era, Valencian Estatuaren Lurralde Ordezkarien XXX. Jardunaldi Europarrak egin ziren, non Espainiak Europako lankidetzatza instituzionalean duen zeregina sendotu zuten. Topaketak hamar herrialde baino gehiagotako ordezkariak bildu zituen, lurralde-gobernantzaz, klima-alaketaz, digitalizazioaz eta jasangarritasunaz eztabaidatzeko, eta Estatuko Administrazio Orokorra jardunbide egokien nazioarteko trukearen erdigunean jarri zuten.

Jardunaldiak inflexio-puntua izan ziren Espainiako lurralde-politikaren nazioarteko proiektzioan. Valencian egin ziren, *Garapen iraunkorra* lelopean, eta Europa osoko ordezkari publikoek lurraldeari eragiten dioten erronka nagusiak aztertu zituzten, larrialdi klimatikoak, trantsizio digitalak eta kohesio instituzionala indartzeko beharrak markatutako testuinguruan. Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko Ministerioak antolatu zuen ekitaldia, Lurralde Koordinaziorako Idazkaritza Nagusiaren bitartez, eta ehun parte-hartzaile baino gehiago bildu zituen, Europako hainbat herrialdeetako agintari, aditu eta administrazio-arduradunen artean.

Inaugurazioan, Lurralde Politikako Estatu idazkariak, Arcadi España, azpimarratu zuen «Estatuak funtsezko eginkizuna duela klima-alaketaren ondorioen aurrean herritarrei arreta emateko orduan», eta nabarmendu zuen jardunaldi horiek oso garrantzitsuak direla esperientziak partekatzeko eta Europako lurralde guztiei eragiten

dieten fenomenoek aurrean elkarrekin erantzuteko gaitasuna indartzeko. Era berean, edizio hau Valencian ospatzeak duen garrantzi sinbolikoa azpimarratu zuen. Izan ere, azken urteotan gertaera klimatiko larriek aurre egin dien hiria da, eta haren kudeaketak agerian utzi du Gobernuaren Ordezkaritzen eta udalen funtsezko zeregina herritarren segurtasuna eta babesa bermatzeko.

Saioen edukiak Europako lurralde-gobernantzak dituen erronken aniztasuna islatu zuen. Potentziek funtsezko gaiak jorratu zituzten, hala nola larrialdien kudeaketa maila anitzeko ikuspegitik, lurralde-kohesioa eta zerbitzu publikoaren kalitatea, erronka demografikoak, turismo jasangarria, hiri-eta landa-eremuen arteko integrazioa, adimen artifizialaren zeregina lurralde-administrazioan eta gobernu irekiaren sustapena gardentasuna indartzeko eta desinformazioari aurre egiteko. Frantzia, Italia, Alemania, Belgika, Turkia, Norvegia, Herbehereak, Polonia, Hungaria, Finlandia eta Grezia bezalako herrialdeetako goi mailako ordezkariak parte hartu zuten trukeetan eta elkar ikasteko eta lankidetzak teknikorako espazio sendoa sortu zuten.

Espainiak zeregin bereziki garrantzitsua izan zuen jardunbide egokien antolaketan. Europako eta Nazioarteko Harremanetarako Zuzendariordetza Nagusiaren bidez, Ministerioak krisiak kudeatzeko ereduak,

lurralde-koordinazioaren adibideak eta digitalizazioan eta gobernantza irekian izandako esperientziak aurkeztu zituen, interes handia piztu zutenak estatu parte-hartzaileen artean. Era berean, nazioarteko ordezkarietarako esperientzia berritzaileak ekarri zituzten, bereziki sektore publikoari aplikatutako adimen artifizialaren, iraunkortasunaren eta erakundearen konfiantza indartzeko arloan, etorkizuneko alde biko eta alde anitzeko lankidetzari ateak irekitzen dizkien truke baliotsua bultzatuz.

AERTE Jardunaldiak bultzada bat izan dira Espainiarentzat, zeinak Erakundearen lehendakariordetza bere gain hartzen du, Europako dozenaka ordezkariak bildu dituzten jardunaldiei esker, non jasangarritasun-politika publikoaren inguruko jardunbide egokien trukea egin zen.

Jardunaldiak ere eragin nabarmena izan zuten erakundeei dagokienez. Programa teknikoaren parte-hartze zabalaz eta kalitateaz gain, logistika eta kultura-jarduerak oso positiboki baloratu ziren, Lurralde Koordinazioarako Idazkaritza Nagusiak gidatutako plangintza zorrotza eta gauzatze eraginkorra agerian utziz. Hasierako inbertsioaren aurreikuspena erdira murriztu zuen aurrekontu-gauzatze batekin, jardunaldien kalitate altuari eutsiz.

Edizio honetako mugari garrantzitsuenetako bat Espainia AERTEren zuzendaritzan sartu izana izan zen, lehendakariordetza batekin. Europako eta Nazioarteko Harremanetarako zuzendariorde nagusiaren, Alfonso Carlos García Romeroren, izendapenak indartzen du Espainiak elkarrekin europar gobernantzan duen zeregina, eta sendotu egiten du Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko Ministerioaren presentzia bere jardueraren ildoen definizio estrategikoan. Erantzukizun horri esker, estatu berrien atxikimendua bultzatuko da, lurralde-lankidetzarako sarea indartuko da, eta Europako administrazioen arteko prestakuntzan, berrikuntzan eta esperientzia-trukean oinarritutako baterako ekimenak sustatuko dira.

Bileran, gainera, Espainiaren Ordezkaritzak sustatutako Europaren Eguna dela-eta adierazpen bateratu bat onartu zen. Bertan, parte-hartzaileek Europar Batasunaren funtsezko balioekiko konpromisoa berretsi zuten: demokrazia, zuzenbide-estatua, lurralde-kohesioa eta jasangarritasuna. Klima-aldaketa, eraldaketa digitala eta desinformazioaren aurkako borroka bezalako erronka komunei modu koordinatuan erantzutearen garrantzia jasotzen du adierazpenak, lurralde-ordezkariek herritarren konfiantza eta erakundearen hurbiltasuna indartzeko funtsezko eragile gisa duten zeregina azpimarratuz.

AERTE XXX. Jardunaldien azken balantzeak Espainiak Europako lurralde-lankidetzan duen lidergoa berresten du. Ekitaldiari esker, aliantzak sendotu, ezagutzak partekatu eta Estatuko Administrazio Orokorra lurralde-gobernantzaren eta jasangarritasunaren arloan duen esperientzia nazioartean proiektatu ahal izan da. Europako eta Nazioarteko Harremanetarako Zuzendariordetza Nagusiak egindako lana erabakigarria izan da emaitza horiek lortzeko, eta agerian utzi du bere gaitasun teknikoa, bere ikuspegi estrategikoa eta Europa mailako erakunde-kohezioari egiten dion ekarpena.

MINISTERIO
DE POLÍTICA TERRITORIAL
Y MEMORIA DEMOCRÁTICA

